

Ar tai ne nihilizmo daigai?

Mūsų dabartinės situacijos rimtumo niekas, tur būt, ir nemėgina neigti. Ne tik mūsų, tremtinių, Golgotos keltui gale dar nematyti, bet dar blogiau: didžioji mūsų tautos dalis, gimtojoje žemėje likusi, nuolat išgyvena garbinimo procesą, savo metu nacių SS oficiozo „Das Schwarze Korps“ išrasta. Jis teigė, kad mažos tautos turi išgaruoti, kaip vandens lašai ant įkaitinto akmens. Lietuviškasis akmuo tebekaitinamas ir šiandien, bet tik kitų kaitintųjų rąnkomis. Tačiau mūsų nu to ne geriau. Jo kairia pirmoje eilėje pajūnta tie, kurie labiausia kraštui reikalingi dabar ir kurių pasigės ateitis.

Dar nežinia, kuriais labirintais nuiklys tarptautinė politinė raida, iki pavergtos tautos galės išsikinti, kad išlikimui vandenynų ir sausumų pareikšimai dėl visokių laisvų tapę realybe. Akiratyje gali išsikilti dar įvairių staigmenų, pareikalaujančių Sizuoso pastangų. Čia dar labai praveris ir geležinė sveikata ir, juo labiau, nepalūžusi moralė. Būtinai išlaikyti ir kitiems sveikata ir drąsiai nepalūžusi. Tada ir suprantamas daugelio mūsų intelektualų nuolatinis rūpinimasis savaisiais. Šios rūšies temomis galima karstis (gal kiek ir per retai?) aptikti amprovatimų mūsų spaudoje. Bet žymiai dažniau tai yra paliečiamas gyvo šodžio pasireikšimas. Pedagogai, paskaitininkai ir pamokslininkai į šią sritį leidžiasi kiekvieno metu ir kiekviena pasitaikusia proga. Ir ar gal kas prikišti, kad taip jautriai siejiamasi savo tautiečių dvasinės ir fizinės kondicijos ugdymu arba jau bent jos išlaikymu pastiektaime lygyje?

Bet ne apie tai čia norima kalbėti. Čia rūpi išskirti tik vienas neigiamas šios geros intencijos bruožas. Ir būtent: nihilistinės tendencijos pasireikšimas. Neabejojame, kad jis ne iš blogos valios išplaukia, bet turime konstatuoti faktą, kad gerų tikslų siekiant, gero norint, sėjama nihilizmo sėkla. Ji praspunka-pro mūsų jaunuosius švietėjų ir auklėtojų lūpas, ją neretai pasėja garbingi mūsų pamokslų saktokai, o ir tūli mūsų šodžio mėnininkai nelinkę su ja kovoti.

Teko daugeliu atvejų girdėti nūdienių mūsų pedagogų nuomonę, kad šiuo metu, tėvynė paversta, o dešimtys tūkstančių jos vaikų tremtyje ir katorgoje vargsta, nedera linksmintis ir pramogausti. Reikia būti susikauptiems, mokytiis, lavintiis ir t. t. Šią kieta pažangą jie realizuoja ir pedagoginėje savo praktikoje.

Ne viena kartą, o paskutinį kartą š. m. rugsėjo 8 dieną „Tautos šventės progai“ teko girdėti pamokslą, kuriuo ir klausytojus buvo apeliuojama susilaukyti nu pramojų, nesiliktų, o susikaupti, melstis ir atgailauti, nes esa nevalia išeikti bet kokį pramojų, kad kiti mūsų broliai velka sunkių kančių kryžių gimtoje žemėje ir toll nu jos.

Prieš kelias savaites viename literatūros vakare vienas žinomas mūsų poetas savo introdukcijoje išpėjo klausytojus, kad jie nenušvitų neišgirdę šia linksmų dainų, nes lietuvis poetas šiandieną ne juoktis ir džiaugtis, o tik liūdėti ir verkėti tegaiis.

Vieno mūsų scenos veikalo, parašyto ir pastatyto jau tremtyje, premjeros proga teko girdėti rimtų žmonių atsiliepimų, kad šis veikalas per šviesai pavaidavo lietuviškojo kaimo buitį (nors ne dabartinės buitį jis vaizduoja) ir kad mums, vargo daliai velkantiems, reiktų ir scenoje toki stilių išlaikyti.

O kiek kiekvienam mūsų šiandien tenka girdėti kategoriškus teigimus, kad mes esame ištyę, sumušę, sumatę, subanalę, nusispekulavę, prisigęę, prasikortavę, ištvirkę ir t. t. Ir tai žinoma, iš savųjų. Iš tų, kurie ne bloga, o gero saviešims nori. O ar tai tiesa? Ar tuo tikli tie, kurie tai skelbia? Manome, kad ne! Tai tik toks kovos su negerovėmis metodas. Tačiau jis nevykęs.

Normalios gyvenimo sąlygos gadinamos žmones. Neišvengia to mūsų bendrumė. Tačiau su pasididžiavimu turime paminti, kad į tą negerovių baltą esame ne daugiau, o dargi mažiau už kitus klimpe. Tai yra pastebėjė ir svetimieji.

Tatal, žinoma, neaplaudoja mūsų nuolatinės kovos su įvairios rūšies nukrypimo reiškiniais. Tačiau atsimintina, kad nepataisytiems paklydėliui, jei jam nuolat teisinga, kad jis yra nebe pataliamas. Tai vienas. O antra — ar turime teisę tuo pačiu botagu pikiėti visus: ir tuo nusipelnčius ir nekaltus? Juk tai neteisinga. O, be to, sugesija irgi savo daro. Ir sveikam galima ligą įkabėti. Jei kaslime visur ir visada, kad visi esame

Dalis karo kaltininkų nubaušta

Paskelbtas sprendimas Niurnbergo byloje

Tarptautinis Tribunalas Niurnberge paskelbė sprendimą. Iš 22 kaltinamų didžiųjų karo nusikaltėlių 12 nubaušta mirties bausme pakariant, 3 — kaltėjimu iki gyvos galvos, 2 — po 20 metų, 1 — 15 metų, 1 — 10 metų kaltėjimo ir 3 — išteisinti. Iš kaltinamų 7 organizacijų 4 pripažintos kaltomis ir 3 nekaltais.

Teismo sprendimo skaitymas truko dvi dienas. Poėdžiū salė pilna sukštų užsienių valstybių ir vokiečių pareigūnų, karinės valdžios atstovų, užsienio ir vidaus korespondentų. Teismo patalpose ir visame mieste buvo imtasi ypatingų apsaugos priemonių dėl kokiam smokštui išvengt.

Dalyvaujančių visų keturių didžiųjų valstybių atstovams-prokurorams, gynybai ir višioms kaltinamiesiems, rugsėjo 30 d. 9.30 val. Teismo pirmininkas Lawrence pradėjo skaityti Teismo sprendimą. Pradžioje sprendime buvo atskaitoma Tarptautinio Tribunalo teismumas ir sukurikuojamu tuo klausimu gynybos išskirti argumentai. Tarptautinis sutartis, kaip Haagos konvencija, Branding-Kellogo paktas ir kt., kurias ir Vokietija buvo pasirašiusi tuo atitinkamai išpareigojus, sudaro teisinį šio Tarptautinio Tribunalo pagrindą. Vokiektijos teismas karo nusikaltėlių teisti negali, sakoma toliau sprendime, nes Vokiektijai kapituliuavus neliko ir Vokiektijos teismų. Į Tarptautinį Tribunalą turi būti įširima ne kaip į nugalėtojų teismą nugalėtieiems, bet kaip į tarptautinę teisingumo instituciją, sudarytą iš keturių teisejų, deleuotųjų keturių didžiųjų valstybių, priitarian dar 19 kitų valstybių.

Toliau sprendime išsamiai pavaižduota didžiojo karo samoklos geneza, pradedant karų įsikūrimu 1919 metais ir baigiant didžiaisiais šio karo žiaurumais. Visi to lido-kartorio nusikaltimai sprendime yra sukurkstyti į keturias grupes:

- 1) samokslas prieš taiką,
- 2) vedimas puolamojo karo, arba nusikaltimas prieš taiką,
- 3) karo nusikaltimai (jųru karo nuostatų nesilaikymas, žiaurus elgimasis ar žudymas belaisvių, okupuotų kraštų apšplėtimas, naikinimas ir kt.),
- 4) nusikaltimai prieš žmoniskumą (deportacija, areštai, persekiojimai dėl rasinių, religinių ar politinių priežasčių ir kt.).

Po bendrų kaltės apibūdinimų sekė antrąjį sprendimo dalis — sprendimas apie septynias kaltinomas vokiektijų organizacijas.

Nusikaltamo pobūdžio organizacijoms Teismas pripažino: nacionalsocialistų partijos vadovybę, SS, SD ir Gestapo. Šios organi-

zacijos teismo pripažintos vykdydžios ar padėjusios karo nusikaltimus.

Teismo nepripažintos nusikaltamo pobūdžio organizacijos yra: SA, generalinis štabas — OKW ir ministerių kabinetas. SA buvo iš mažai reikšminga nusikaltamose veiksmuose. Gen. štabo bei OKW, o taip pat ir ministerių kabineto nariai yra padarę daug ir didelių nusikaltimų, sakoma sprendime, bet nei gen. štabas, nei OKW, nei pagaliau ministerių kabinetas po 1937 metų nesudarė vientisų organizacijų, ir dėl to jos, kaip viešiniai, nepripažįstamos atsakingomis už karo nusikaltimus. Kadangi šių kolektyvų narių kiekis nelabai gausus, sakoma sprendime, todėl atelyje juos atskirai bus galima traukti teismai atsakomybėn.

Paskelbus sprendimą dėl organizacijų, buvo baigtas tos dienos posėdis.

Spalį 1 d. priešpietiniame posėdyje buvo tešiamas sprendimo skaitymas. Buvo išvardinti visi 22 karo nusikaltėliai ir dėl kiekvieno sprendime pasiskaityta atskirai, kuo jis kaltinamas. Pripažinti nusikaltimai buvo konkretizuojami ir suvedami į keturias aukščiau išvardintas nusikaltimų grupes.

Sėši kaltinamieji buvo pripažinti įvykdę visų keturių grupių nusikaltimus, 4 — trijų grupių, 7 — dvejų grupių, 2 — vienos grupės ir 3 pripažinti neįvykdę šiose grupėse išvardintų nusikaltimų, todėl jie pagal Tarptautinio Teismo statutą nėra šio teismo kaltinami.

Tuo būdu yra išteisinti: buv. oklo ministeris Hjalmar Schachtsas, buvęs prieš Hitlerį Vokiektijos kancleris vėliau pasulintys užsienyje Franz von Papenas ir buv. spaudos ir radio skyriaus viršininkas, Hans Fritzsche. Popietiniame posėdyje, trukusiame tik apie 1 val. laiko, buvo paskelbtos kaltinamiesiems bausmės. Kiekvienas kaltinamasis buvo atskirai įvedamas į salę ir teismo pirmininkas kiekvienam perskaitė sprendimą apie jam skiriamą bausmę. Sprendimas yra toks.

Mirties bausme pakariant yra nubaušti:

buv. reichsmaršalas Hermann Goeringas, pripažintas kaltu visais 4 pakaltinimo punktais,

buv. užsienių reikalų ministeris Joachim von Ribbentropas — visais 4 pakaltinimo punktais,

buv. užsienių reikalų ministeris Joseph von Goebbelsas — visais 4 pakaltinimo punktais,

buv. užsienių reikalų ministeris Wilhelm Keitelis — visais 4 pakaltinimo punktais,

buv. Gestapo viršininkas Ernst Kaltenbrunneris — 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais,

buv. Lenkijos gen. gubernatoriaus Hans Frankas — 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais,

buv. vidaus reikalų ministeris Wilhelm Frickas — 2, 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais,

buv. antisemitinio laikraščio „Stuermärcher“ redaktorius Julius Streicheris — ketvirtuoju pakaltinimo punktu,

buv. general. įgaliotinis darbo jėgoms surinkti Fritz Sauckelis — 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais,

buv. OKW viršininkas gen. Jodlis — visais 4 pakaltinimo punktais,

buv. Austrijos kancleris, vėliau komisaras Olandijai Arthur Seyss-Inquartas — 2, 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais ir

buv. Hitlerio dešinioji ranka Martin Bormannas (jam nedalyvaujanč) — 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais.

Kaltėjimu iki gyvos galvos yra nubaušti:

buv. Hitlerio pavduotojas Rudolf Hessas pripažintas kaltu 1 ir 2-ju pakaltinimo punktais,

buv. oklo ministeris, vėliau Vokiektijos banko valdytojas Walter Funkas — 2, 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais ir

buv. karo laivyno viršininkas Erich Raederis — 1, 2 ir 3-ju pakaltinimo punktais.

20 metų kaltėjimo yra nubaušti:

buv. vokiektijų jaunimo vadas ir Vienos gauleiteris Baldur von Schirachas, pripažintas kaltu ketvirtuoju pakaltinimo punktu ir

buv. ginklavimo ministeris Albert Speeras — 3 ir 4-ju pakaltinimo punktais.

buv. užsienių reikalų ministeris, vėliau Bohemijos ir Moravijos protektorius Konstantin von Neurathas nubauistas 15 metų kaltėjimu, pripažintas kaltu visais keturiais pakaltinimo punktais.

Buv. povandeninio laivyno vadas, vėliau karo laivyno vadas ir pagaliau Hitlerio vietininkas Karl Doenitzas nubauistas 10 metų kaltėjimu, pripažintas kaltu 2 ir 3-ju pakaltinimo punktais.

Schachtsas, von Papenas ir Fritzsche, kaip jau minėta, išteisinti ir tuoju pat paleisti iš kalėjimo. V. G.

AR GALIMA BENDRADARBIAVIMAS?

Stalino pareiškimas

Po Stalino kalbos, atrodo, turėtume laukti, jog įtempta tarptautinė padėtis turės atslūgti. Ar iš tikrųjų taip bus, pranašauti per drąsu, nors anglų spauda yra optimistiška. Visa eilė anglų laikraščių ir net-Londono BBC radijo komentatoriaus palankiai apibūdino Stalino pareiškimą. Mat, Stalinas pasiskelbė, jog jis netikėja, kad karas bus ir svarbiausia jis pasakė, kad komunistinė Rusija gali būti bendradarbiauti su kapitalistiniais pasauliu, atseit, su vakarų demokratiniiais kraštais. „Manchester Guardian“ Stalino pareiškimui nepriduoda daug reikšmės.

Po Stalino kalbos, atrodo, turėtume laukti, jog įtempta tarptautinė padėtis turės atslūgti. Ar iš tikrųjų taip bus, pranašauti per drąsu, nors anglų spauda yra optimistiška. Visa eilė anglų laikraščių ir net-Londono BBC radijo komentatoriaus palankiai apibūdino Stalino pareiškimą. Mat, Stalinas pasiskelbė, jog jis netikėja, kad karas bus ir svarbiausia jis pasakė, kad komunistinė Rusija gali būti bendradarbiauti su kapitalistiniais pasauliu, atseit, su vakarų demokratiniiais kraštais. „Manchester Guardian“ Stalino pareiškimui nepriduoda daug reikšmės.

lium sunkių pasekmių. Tad, jei ir nebūtų dar mūsųose nihilizmo sėkloms sudygus, reiklia jau neleistų sudygti, nes ji jau sėjama. Prieš nihilistines tendencijas turime priešpastatyti pozityvius metodus. Ne tik peiktina paimti, bet ir girtina pagirti. Turime tinkamai įvertinti visias teigiamas pastangas. Neturime drausti pramojų apkritali, o juo labiau jaunimui. Tačiau privalome siekti, kad jos būtų tikslingos, laiko, vietos ir formos požiūriais. Jos turi būti kultūringos ir prasmingos. Tai auklėtojų, bendrumėms organų ir organizacijų vadovybių veikimo aritis.

O iš šodžio menininkų (ir apskritai iš menininkų) esame linkę pagaiduoti, kad jie ne tik mokytų, bet ir norėtų su nuoriu dirbes išvėlyti aušros pavaište, sugėbėti ją parodyti savo tautiečiams ir tuo būdu sustiprinti jų viiltį ir tikę jima geresne tauta ir jos žemės ateitimi. J. Papėnas

maž vis dēto reikės patvirtinti faktais. Nepakanka vieną jungą nuimti, uždėti kitą ir sakyti, jog tai jau laisvė.

Mes, lietuvių tauta, kaip ir kitos Baltijos tautos ar kaunyninė Lenkija, Stalino pareiškimą suprastime tik tada teisingu, kai Baltijos kraštuose ir Lenkijoje neliks sovietų armijos, neliks sovietinių agentų, kai atgabendis iš Rusijos gilumos Rusijos piliečiai bus iškraustyti ir gražinti išvėlyti Lietuvos sūnūs iš Sibiro ar šiaurės taigū į laisvą tėvynę, kurioje galės būti demokratinis (ne sovietiniu) būdu išrinkta vyriausybė.

Jeigu Stalinas bendradarbiavimą suprantą tik toki, kada jo siekiamas nesipriešina ir kada komunizmas nevaržomai šėdininkauja svetimuosiuose kraštuose, — toks bendradarbiavimas nėra priimtinas ir Stalino pareiškimas būtų ne kas kita, kaip tik tuščia komunistinė propaganda, siekianti užfotuoti savo imperialistinius darbus.

Kiek nuorūdu bus Stalino pareiškimas, neteks ligal laukti, bet neturiks paaiškės Parryžiuje bei Naurioje, kur grindžiamai pasaulinės taikos pagrindai ir kuri reikalinga ne tušti žodžiai, bet kompromisinis bendradarbiavimas.

AP pranešimu iš Maskvos, Rusijoje vyksta kolektyvinių kiū vadovybėse Volgos srityje valymas. Jaroslavo ir Kubisevo rajonuose kolektyvinių kiū vadai skundžiamis už 1939 m. direktyvų pažeidimą, už neapsaugojimą viešosios kolektyvinių kiū žemės. Ten pat sakoma, jog tesa ertisve buvo grobiami gyvūnai. (Nukelta į 8 pusl.)

Lietuvių gyvenimas

Iš Tautos Šventės iškilmų

Tautos Šventės rugsėjo 8 dieną mintimis Lietuvių tautos visumą lejoji didžioios lietuvių kolonijos ir stovyklos, kur gausi intelligentinių pajėgų, kur veikia organizuoti, plataus masto kultūriniai ir meniniai sambūriai, teikią galimybes tą dėsnią prideramai atžymėti. Tačiau nu jo neatliko ir to vietovės, kur lietuvių tremtinių buvimas atsidėmė kaip nedidutė salelė svetimųjų jūroje. Kiek mus pasiekia pavėlavusios žinios, tadien visur, kur gyvenama tik laisvės išsilgusių lietuvių, dingdingi kilo tautinės trispalvės, vyko bažnyčiose pamaldos, prašant Aukščiausiąjį Jėgų ir palaimos teisingiems mūsų siekims išgyvendinti, salėse — gausūs susirinkimai, išvytų tautiečiams, mus užjaučiantiems globejams ir bendro likimo draugams dalyvauiant. Čia rytingais žodžiais ir skambia daina stiprinanti psiaukelyje į laisvą Tėvynę nesugnižėti dvasia.

Kur salygos neleidė šios šventės atstovėti rugsėjo 8-ia, ji buvo nukelta į artimiausią skemadienį — rugsėjo 15 d. Vieną tokių stovykų buvo Rothenburgo o.T., iš kur mūsų bendradarbių P. Ger. mums rašo:

„Š. m. rugsėjo 15 d. įvyko Tautos Šventės (dėl esidusių aplinkybių nukelto iš IX, 8 į IX, 15) minėjimas. Didžiuliu Tauberio upės šlaite, rasotų lapuočių apjuostas ir ankstyvo rymtėio miglos apgubtas, didingai atlikojo didžiulis renesanso laikų, terasinio stiliaus pastatas. Jo viduje stypėjo ne vien anų laikų mistika, laulytos baroko formos, bet glaudėsi ir išvarginti iš savo krašto ištisutai, benamiai žmonės — lietuviai vadintami. Kada pirmieji rymtėio saulutės spinduliai, prasidėjusiam pro miglas, aukai nužerė panirčiusias pilles kolonas, prie stiebų, į dangų besiatiepijančių, pradėjo rinktis skautai, mokyklų mokiniai ir visai stovyklos gyventojai. Visų veiduose rimtis. Tvia... „Marija, Marija...“ — pro tyla prasytė gaida,

kurios nesuprasdamas klausė šis slėnis, bet užtat puikiai suprato tuos žodžius tarantiųjų širdys. Palengva kildamos į viršų, pakibo ore trispalvė ir UNRRA-os vėliava. „Lietuva Tėvynė mūsų...“ griausmingai išsivėrė iš krūtinų, o akių švilgsniai pro bekylančias vėlavas krypo šiaurės rytų pušen, lieškodami Karo mūzejus, Sodo... Nežinojomo karvelio kapo... Bet susidūrė su rymtėio saulės spinduliais, svokvė jų nešama iš mūsų tėvynės žinia rūskana, kruvina... Vėl tyla...

Susikaupė, kaip dera, visi renkasi bažnyčion. Pamaldos. Kun. Statkus pasako tai dienai pritaikytą pamokslą. Vakare, po vėlavos nuleidimo, vėl visi renkasi į salė šventės minėjimui. Jį atidarė k-to pirm-kas P. Stanelis. Gimn. mkt. Serapinas skaito tai dienai pritaikytą, labai turiningą paskaitą, suminėdamas išgyventas lietuvių kančias ir skriaudas nuo Vytauto Didžiojo iki pat šių dienų. Po paskaitos meninė dalis, kurios pasižūrėti atvyko direktorė p-ė Vilson ir kiti UNRRA-os pareigūnai. Meninę dalį atliko: Meno Kolektyvas, pradžios mokykla, vaikų darželis ir oktetas. Meno Kolektyvo duotas dalykas „Vizija“ — gyvas paveikslas iš neolimos praeities, paruoštas r-ė Puzdeikiu, savo gyvu mūs pergyventų kančių pavaizdavimu sujaujendo žiūrovus iki asarų. Vaikų darželio programos dalykėlis paruošė d-ė Stanelienė, o pradžios mokyklos mokinį — mkt. Babilienė. Žiūrovai nesigailėjo audringų plojimų.

Šios šventės minėjimas — gražus nenulstamas mūsų jaunosios kartos auklėtojų ir visų kitų kultūrininkų darbo vaisius. Tegu dvasios stiprėjimas mūsų artina į mūsų didžiojo laukimo išpildymą — grįžimą į demokratiją ir laisvą Lietuvą.“

Panašioje nuotraikoje praėjo ir visose kitose vietose šios šventės minėjimai, kurių dėl vietos stokos išsamiau pavaizduoti negalime.

Turandot - Kinijos Princesė

Hanau „Atžalyno“ teatro premjera, St. Pilkos pastatymas

Po ilgesnės pertraukos Hanau lietuvių visuomenė rugsėjo 20 d. turėjo progos vėl pasigrožėti dramos kolektyvo „Atžalynas“ vaisiais.

Ši kartą jaunieji aktoriai išstojo prieš visuomenę su Fr. Schillero, pagal Carlo Gozzi, parašyta 3 veiksmų 7 pavelsių tragikomedija „Turandot — Kinijos Princesė“. Veikale pavaizduotas pasakiškas kinietiškas gyvenimas ir tų laikų galvosūkio prievartės, vedanti aštrią ir kerštingą kovą prieš vyrų giminę dėl moters tetsių. Lygiagrečiai veikale iškliama būdingos kovos dėl laisvės ir geresnio žmogaus gyvenimo mintis. Šio veikalo turinys apgubtas dramatinio pasakos šydu ir scenoje atskleidžia tikrą pasakos, surištos su tikrove, grožį. Jau nuo pat pirmojo paveiklo prasidedanti graži intriga žiūrovui leidžia atitolti nuo scenos ir dėl to į ją pasaką sekanciuosius stebti su malonumu.

Šis, galima sakyti, sunkus, iš aktorių reikalaujantis didelio patyrimo veiklas, atžalyniečių buvo vykdytas suodrotas, ir premjeroje jie pasirodė pavėjus tokiems pastatymas. Meno kritikai, savame suprantama, čia rastų ne vieną netikslumą, pastebėtų ir iškeltų ne vieną silpnąją vaidybos vietą, tačiau, turint galvoje, kad pasirošimas šiam veikalui pastatyti te-

truko vos vieną mėnesį — turėtų atsirasti atleidimo ir kritikuose.

Šioje premjeroje gana gražiai vaidybiniai atviltigiai pasirodė Alg. Kurauskas — Kinijos valdovo, Eglė Vitulienė — Turandot, Jonas Kelečius — Kalafo, E. Krausauskienė — Ades ir Kazys Veselka — Timuro rolėse. Apamai, ir kiti svarbesnės ar pagalbines roles sugebėjo atkurti vykusius tipus. Vaidybinis atviltigis scenos gyvos, efektingos ir žiūrovui mielos.

Paties veikalo pastatymui daug nuopelnų tenka skirti ir dail. K. Jezerkiai, kuris atlektė puošnias rekvizitus dekoracijas, tuo veikale pastatymui suteikdamas didimo bei žavumo. Kostiumai ir avalynė — originalūs, scenoje atrodė puošnūs ir priminė gerųjų laikų teatrus, nors jiems pagaminti teko naudoti senos medžiagos atliekalus.

Orkestrui vadovavo Vl. Motiekaitis, dainas paruošė J. Zemaitis.

Baigę klausytis ir stebėtis šios gražios pasakos, noromis nenoromis turi pripažinti, kad šis pastatymas galėjo gimti tik iš didelio pasiryžimo ir scenos darbo meilės. To dailis tenka dramos kolektyvui, gi didžiausioji dalis — režisierui akt. St. Pilka. Jis, atžalyniečių pa-

Balys Gaidžiūnas Pakeliui į mirtį Mes sveikiname ateinančius amerikiečius

Mums besidalinant pirmiaisiais išpužiais, kiti kaliniai pranešė, kad administracija vėl užrakino vartus ir išeiti į laukus nebeleidžia, nes ten vokiečių kariuomenės pilna. Ir taip mes vėl likom laukti, kas gi bus toliau. Geras dvi valandas sėdėjom tarp mūro sienų, o vėliau, nakčiai gilėjant, nutarėm eiti į celes ir gulti. Sugūgė dar ilgai dailinomis išpužiais. Kalėjimo bokšte laikrodinis mušė dvi valandas naujos dienos. Švėiai visai nutilo ir mes užmigom. Pradžėjus švisti, švėiai vėl pradėjo kariauti. Vėl susidėjom daktus ir išėjom į kiemą. Čelių dursy buvo atidarytos, tik visur buvo užrakinti kiemų vartai. Kaliniai būriavosi ir visi kiti tikinėjo, kad švėiai eina per mūsų galvas ir mums nepavojingi. Vėl palengva susirinkom į celes. Tuoj po pusryčių išgirdom jau ir iš sautuvių šėvius, o ties miestu pradėjo skraidyti žvalgybiniai amerikiečių lėktuvai. Jie suko ratą po rato ir skrido taip žemai, kad buvo galima žiūrėti visus ženklius. Pradžėje išliko per langus emėm moti baltais rankšluostiais, bet vėliau vienai kitam sudraudėm. Juk mieste buvo tik vokiečiai, kurie labai lengvai galėjo į mūsų langus paleisti seriją šėvių. Susivalėdome nuo išorinio džiaugsmo, o tik apgulė langus žiūrėjom, kaip toli ant kaimo matyti kylantįje nuolat šaudančios artilerijos dūmų kamuoliui. Tie šėviai dažnėjo ir dažnėjo. Pagaliau paster-

bėjom, kaip mums niekad nematytos baltas veidas dvi lengvos mašinos, iškėlusios baltas vėlavas, po kalėjimą nuvažiuojo į miesto gilumą. Po pusvalandžio iš kiemo gavom žinią, kad į miestą įvažiavo amerikiečių parlamentarai. Jų tarpe, kalinio uniformoje važiuojęs ir vienas kalnins tėkas. Jis vakar vakare išėjęs iš kalėjimo, kada buvo atidaryti vartai, ir tiesiai pro vokiečių linijas pateikė pas amerikiečius. Ten sudarė reikiama ryšį ir dabar grįžta į miestą. Tai žinia mums buvo linkama. Mums buvo aišku, kad apie kalėjimą bus gerai informuota karinė vadovybė, kad mus saugos nuo sudarytų amerikiečiai, bus geros sąlyšios ir tiems prižiūromyžiams, kurie gal ir turėjo kokių piktų sumanymų mūsų atžvilgiu. Bet daugumas jau jau antra diena kaip nesirodė. Jie jauė savo likimą ir iš anksto pasitraukė.

Apie pusę devylikos valandos mums pranešė, kad miestas atsiskatė pasiduoti ir kovos šėis pakintiniųjų. Tai žinia mums buvo vėl nemaloni. Bet tuoj gavom įsakymą, kad sustarė, jog kaliniai turi būti iš miesto išvesti ir gretima kalinija. Vėl pasiėmėm vakar sudarytus ryšius ant pečių ir išėjom. Gatvė, vedanti į mišką, buvo pilna kalinių. Ties mūsų galvomis skraidė amerikiečių lėktuvai. Mes jiems mojojėme kaip matėi valkai pavasari grįžantiems paukščiams. Ak, tiesa, gamtoje ir širdyje buvo tikras pavasaris.

Mums tik įėjus į mišką, pasigirdo pirmosios artilerijos šėvių serijos į miestą. Tai buvo lygiai 12 valanda, kada baigėis parlamentary nustatytas laikas pasiduoti. Kodel ir šiuo atveju nacionalsocialistiski smegenys nutarė taip kvailai elgtis, žudyti savo tautos žmones ir naikinti jau ir taip stipriai sugriau-

dedamas, kantriai ir ištvėringai dirbdamas, nugalėjo visą eilę sunkiausių kliūčių. Jie patys buvo rankomis technškai sutvarkė ir visą šio veikalo pastatymą. Jo tekstas ir pačio kolektyvo išverstas į lietuvių kalbą.

Spektaklis leido žiūrovui bent valandėlį atitrūkti nuo kasdieninių rūpesčių ir pilkosios

buities, gi jauniejiems aktoriams buvo lyg jų pajėgumo išbandymas. Šis bandymas, reikia pripažinti, jie atliko gerai, o tam pagrindu davė meilaisi režisierius St. Pilka. Neveltui didžioji salė po spektaklio aktoriams, režisierui ir dailininkui sukėlė audringas ovacijas ir sceną išpuosė gėlėmis. J. Jonušaitis

Aukšti Amerikos svečiai lankom mūsų studentus

Š. m. rugsėjo 17 d. Plochingene (prie Stuttgart) studentai, amerikiečių karinės valdžios, UNRRA-os ir vokiečių administracijos remiami, suruošė pobūvį Amerikos švietimo komisijos atstovams, kurie dabar lankosi Vokietijoje, pagerbti. Šią komisiją sudaro JAV švietimo ministerijos, universitetų profesūros ir profesinių sąjūgtovai. Be minėtos švietimo komisijos, pobūviu dalyvavo dar amerikiečių karinės valdžios, spaudos, UNRRA-os atstovai, Technische Hochschule rektorius, daugelis vokiečių aukštųjų mokyklų profesorių, užsieniečių ir vokiečių studentų, viso per 1000 svečių.

Meninę pobūvio programą atliko baltiejičiai ir lenkai. Latviai ir estai davė baletą, smulką, čelo, lenkai — „uniformotą“ kvartetą. Bet gražiausiai reprezentavo lietuvius „Curlionies“ ansamblis, vad. Alf. Mikulskio, ir L. Jaroško studentų kvartetas, atlikę didmenija programos dalį, dėl kurios iš aukštųjų svečių girdėta gražių stulpeimų.

Rytojauos dieną, mūsų studentų vadovybės kvietimui, JAV profesinės sąjungos CIO (apatinėms per 7 milijonus dirbančiųjų) švietimo direktorius Mr. Lawrence Roge, New Yorko Universiteto rektorius lydimas, dalyvauiant mūsų ir latvių organizacijų atstovams, lankėsi Bad-Kanstatte, studentų namuose. Aukštieji svečiai pateikė įdomių žinių apie organizacij Amerikos darbininkų gyvenimą, be kita ko pareiškė, kad jiems dabartinės Europos viduje padėtis žinoma ir DP tragedija suprantama, lygiai kaip tatal atjaučia ir Amerikos darbininkai.

Iš Stuttgarto drauge su kitais 21 lietuviu š. m. rugsėjo 12 d. transportu išvyko į Ameriką ir lietuvių Centrinės Studentų Atstovybės Vokietijoje pirmininkas B. Budginas. Su jo išvykimu mūsų studentija Vokietijoje neteko vieno energingo veikėjo. Stuttgarto studentų būrelio suruošė atsiveiklinimo vakarėdine pasiekta kalbomis. Išvykstančiam ta proga buvo teiktas meišikas dalį. Kulviečio darbo lietuviškas kryžius su adresu.

Išvykstantieji per 200 asmenų transporto, kurio didėlį dalį sudarė Amerikos piliečiai, padėtyti ir su juo atsiveikinti buvo susirinkę stotin nemažas būreilis ir lietuvių.

Nauja stovykla

Rothenburgo/T. „Wildbad“ stovykloje UNRRA-os atvežti lietuviai išskūrė š. m. birželio 20 ir 21 d. Visi (apie 600 lietuvių) prieš tai gyveno Ambergo ir Gunzenhauseno stovyklose.

Nuo pat pirmųjų išskūrimo dienų stovykloje pradėjo veikti progimnazija, pradžios mokykla, vaikų darželis, meno kolektyvas su oktetu ir tautinių šokių šokėjais, sportininkai ir įvairūs kofur, k. a.: suaugusių bendro lavinimosi, šoferių ir anglų kalbos. Sava lietuviška stovyklos administracija, teismas, politija ir paštas. Dailis jų iš Ambergo atsikėdė, o kita dalis, kaip: teismas, paštas, čia naujai susikūrė.

Š. m. rugpjūčio 10 dieną suruoštas iškil-

mingas stovyklos atidarymas. L.T.B. vietas komiteto pirmininkas Pr. Stanelis savo įžanginėje kalboje jautriai apibūdino lietuvių kančias, iškenčtas įvairių okupacijų ir ištrėtimo metu. Padėkojo UNRRA Vadovybei už pagalbą lietuviams, esantiems tremtyje, o lietuvių vaivės teikė gėlių. UNRRA Vyr. Direktorius pulk. Dennis, priimdamas padėką, pasakė stovyklos atidaromąją kalbą, išreiškėdamas užuojautą ir linkėdamas sulaukti geresnių laikų. Mininėje programos dalyje puikiai pasirodė: mkt. Motgabis smuiku solo, oktetas, vedamas komp. Navicko, ir mečo kolektyvas, davęs fragmentą iš Strazdo veikalo „Sugrįžo“.

Gražioji Nemuno šalis

Mūsų dvasiniai ryšiai su tėvyne niekadoms nutrūkstą. Dienos metu nusikellame mes ten su savo svajomis, nakties metu sapnuose matome savo tėvikię, susitinkame su artimaisiais, pabendraujame su jais. Tad paklaukiame po gražią Nemuno kraštą, prisiminkime mūsų lankytas ir nelankytas vietas, važiuosime atkurkime savo tėvynę.

Mes esame žaliųjų ežerų krašte. Pasiekiamė Dubingius ir užkopiame į aukštą pilies kalną, iš kurio puikiai matyti nepaprastai žavingi aplynkii vaizdai, graži kapų koplyčia, nepriklausomybės kovų karių kapai. Iš čia nueiname į Ljudargas mišką, kur yra senkapiai, paskiau į Degsnės mišką švedkapių aplynkii. Vaizdų gražumo ir ramiai tyvuliuojančių ežerų užburti mes norėtume, kad atsikeltų nors vienas senelis iš kapų milžinių ir papasakotų nors vieną didį iš senovės laikų, kada mūsų Vytautas Didysis įkūrė Dubingius, pastatė čia medinę katalikų bažnyčią ir lankydavosi savo pilyje, kuri buvo kunigaikščio nuosavybe.

Nuo ežero pakyla rūkas, ateina senas žilagalvis žvejis ir ima pasakoti, kad senoji pilis dovanojimo keliu atiteko vėliau Radvilams, kad šis miestelis, šliandien tik savo grožiu mes žavīs, seniau buvo apskrities miestas ir turėjo didėlį audinių pramonę, kuri net su Karaliaučiumi konkuruojo. Iš čia yra kilusi ir lenkų karaliaus Zigimanto Augusto žmona Barbara Radvilaitė. Ji buvo Radvilo Mykolo Rudojo sesuo. Paskutinysis Radvila buvo Boguslavas, kuris valdė Dubingius ir Slucką.

Vytauto statydinčią bažnyčią Radvilai nuogrėvė, atėmė jos turtus ir pastatydino pilyje kalvinų bažnyčią, kurios rūsiu iškūbis mes aplankėme. Manoma, kad juose yra palaidotas ir Radvila Rudasis. Kati kilo reakcija prieš protestantus, katalikai atgavo savo turtus ir pasistatė čia medinę bažnyčią, kuri ir dabar tebestovi. Po Radvilių Dubingių piliis paveldėjo kelu atiteko Tiškevičiams.

Prieš atsiveikindami su Dubingiais mes nueiname į kapines, kur gražiai sutvarkyti nepriklausomybės kovų dalyvių kapai, ir mėsilieniamie prieš įdomų medinį kryžių, kuris yra tikrai nuostabus, kuriuo net užsienio meno žinovai labai domėjosi.

Iš Dubingių keliaujame į Giedratčius. -vk-

(27) Balys Gaidžiūnas

Pakeliui į mirtį Mes sveikiname ateinančius amerikiečius

viensap ar kitaip sužeisti, vis turėjo šimtus didžiulį silvartų. Slankiodami miško takais, prie vieno medžio radome tik pradėtą valgyti šūrio konservų dėžutę. Jose tikrausiai buvo pušiolėgramis skanaus šūrio. Iš kalėjimo buvau atėjęs duonos, kurią vakar paršėmei iš viešbučio. Susėdėm po eglę, kaip tėviškės laukuose rugiapėjis dienos sulaukę pavakari, ir štorai tepdami valgėm. Valgėm tarp skaniai ir gerai nusiteikę, kad net patys iš savęs juokėmės. Didžiulės pušys mums sudarė jauki pavėšį. Mes jautėmės lyg poliusiu atvykę į sausius pušynus. Tik nuolatinis miesto puošimas ir pragariškai sprogtis švediniamis kas minutė vėl grąžindavo į realybę. Bet vis vien, ta realybė mums buvo jau laiminga. Mes gerai jautėmė, kad su kiekvienu šėviu trupa storos kalėjimų stenos, lūžta užraktai ir kad į miestą mes jau grįšime laisvais piliečiais. Grįšime kaip žmonės šaligatviais, darydamiesi, kur mums patinka, ir grįžė tvarkysimės taip, kaip mums geriau atrodys. Mes jau nebusime svetimi daiktai ir numeriai. Mes vėl vadinimės vardais ir pavardėmis. Mes galėsim rašyti, kam norėsimė, mes galėsim visa tai daryti, ką darėme laisvėje gyvendami.

Gerai užvalgė, pašalėję ir mintimi pasidalinę, nutarėm eiti ieškoti kitų lietuvių. Miškas buvo nedidelis. Aiškiu, jei turi būti kur nors netoliese. Visur sėdėjo kalinių grupelės ir šnekučiavo. Miškas skambėjo nuo įvairiausių Europos kalbų. Juk Bayreutho kalėjime, kaip ir visuose Vokietijos kalėjimuose, buvo didžiulis tautų mišinys: prancūzai, olandai, belgai, danai, rusai, lenkai, litauai. Šekai ir kiti... (sus daugiau)

Ar gali pagerėti rusų-turkų santykiai?

Rašo Kazys Veržikas

Pavojinga tradicija. Nuo Adrionopolio iki Lietuvos-Brastos. Trumpa bičulystė. Urbšys ir Saracoglu Maskvoje. Keistas neutralumas. Kas dabar gins Turkiją? Kada sprendimas?

Dabar padėtis pasikeitė Sovietų naudai.

Sovietai turi ne tik Rumuniją, bet ir Bulgariją „savo žinioje“. Vadinasi, jie stovi čia pat prie Turkijos sienų ir Dardanėlių. Tai didelis pliusas Sovietams. Sovietai „susitvarkę“ su Iranu ir tuo pačiu stovi vėl tiesioginiai prie rytinių Turkijos sienų. Sovietų propaganda jau pasiekė tai, kad Turkijoje atsiranda įvairūs „autonominiai“ judėjimai (žinoma, Sovietų naudai).

Tačiau Sovietams čia atsiraudo ir minusų.

Anglija darosi labai kieta. Anglija mato, kad Sovietų pastangos išvyrauti Artimuosiuose Rytuose — kitaip sakant, atkirsti ją nuo Toluimų Rytų ir „nusavinėti“ jos benzina — priartėjo iki kraštutinės fazės ir labai jau arti galutinio įgyvendinimo. Be to, Sovietai yra toli ir vakarus nuo Berlyno. Atseit, vėl artina ir Anglijos salos. Tai yra ku susirūpinti. Iš to jau galima spręsti, kad Sovietų-turkų santykiuose britų imperijos klausimas „pastatytas ant kortos“. Jei prie to dar pridėti Sovietų brovimą į musulmonų pasaulį, nesibaigiantį „atakavimą“ Graikijos (kuri užstoja kelią Sovietams į Viduržemio jūrą), o taip pat brovimą į Trieste (Jugoslavų priedanga) — tai matysime, kad Anglija tikrai jau nebejauja. Anglija supranta, kad čia greit gali būti „sprendžiamas“ jos galybę lemiantis klausimas. Sovietams šita situacija yra taip pat labai aiški. Todėl Sovietai, statydami reikalavimus Turkijai, tuojau apie tai memorandumais informuoja ir Angliją ir Ameriką. Šios pastarosios ilgai netrukdomos taip pat „informuoja“ Sovietus apie tai, kaip jos žiūrį į sovietų-turkų santykių įtempimą. Jos nedelsdamos siunčia

Anglijos ir Amerikos laivyną

į Turkijos vandenį, prie kurių prisijungia ir turkų karo laivyno vienetai. Taigi „informacija“ aiškėnė nebe gali būti. Ultimatumas Jugoslavijai taip pat priklauso prie tos „aiškos“ informacijos. Taigi, Sovietų-turkų santykių pagerėjimas dabar tik iš dalies bei priklauso nuo Turkijos, nes tai pasidarė ne tiek turkų-sovietų santykių įtempimas, kiek Sovietų iš vienos pusės ir anglosaksų nervų bendymas iš kitos pusės. Tiesa, anglosaksai „leido“ Sovietams „sutarvinti“ Irano klausimą pagal jų „skoni“. Bet, atrodo, tai buvo paskutinė nuolaida. Daugiau anglosaksai nieko nebūtinai ko Sovietams „pasilyti“. Todėl ir galima spręsti, kad šia nuolaida Sovietams nebebus padarytos, nes nebėra iš ko. Tad lieka tik klausimas: kada ir kaip Sovietai „reaguos“ bei „nereaguoti“ Sovietai negali — tikslas per daug masinantis ir perdaug jau pastangų padėta, kad būtų galima nuo jo be didesnių vidujinių sukrėtimų atsikvilti. Todėl sovietų-turkų santykių pagerėjimo laukti netenka. Geriausia atveju gali tas įtempimas ilgesni laiką „stabilizuotis“, o sprendimas atėis „pritaikyti“ momentu.

Turkų ir rusų santykiai vėl gerokai paastrėjo. Rusai įteikė turkams reikalavimus, kuriuos pastarieji atmetė. Dėl šito įvykio ir, apskritai, dėl ilgšiolnių rusų ir turkų santykių pasaulis nuolat įaudinasi. Daug žmonių yra net įsitikinę, kad jei iš viso būtų lemta naujam karui prasidėti, tai jo pradžia būtų ten... Taigi, dabartiniai rusų turkų santykiai yra ne jiems, bet ir visai Europai labai pavojingi. Ne veltui gi geriausiai Amerikos ir Anglijos laivai drauge su turkų karo laivynu dalinasi šiuo laiku atlieka „mandagumo“ vizitus Dardanėlių srityje. Tai jau daug ką pasako...

Reikia pasakyti, kad Rusija ir Turkija yra abi gan savotiškos rytų valstybės, nuolat telkusios ir teikiančios ne tik Europai, bet ir Amerikai didelio susirūpinimo. Abi šios valstybės turėjo didelio palinkimo plėstis į Europos pusę. Šiats plėtimasis Rusijai dar ir šiandien tebesiekia, gi Turkija beveik visą savo Europoje turėtą žemes prarado. Ir kaip tik Rusija buvo ta valstybė, kuri daugiausia prisidėjo prie to, kad Ottomanų turkų imperija buvo beveik visai iš Europos išvartyta. Tuo būdu ir susidarė beveik

tradiciniai blogi rusų-turkų santykiai. Svarbu taip pat pabrėžti, kad beveik tradiciniai vakarų didžiosios valstybės palankydamys turkų pusei. Kodėl gi taip buvo? Sparbiausia dėl to, kad vakarų valstybėms (pvz. miesto cilėje, žinoma, britams) buvo labai svarbu, kad Artimuosiuose Rytuose ir Dardanėlių srityje būtų silpnai ir vis stipnėjanti Turkija, o ne stipri ir agresinga Rusija.

Kalbant apie šiuos „tradicinius“ santykius ar „palankymus“, negalima įsivaizduoti, kad visa laika taigi dėl labai aiškiai ir tiesiai „linijai“. Būta daug vingių ir nukrypimų, kuriose ne retai sudarydavo visai „netradicinius“ įspūdį ir klaidindavo mažiau žemes reikaluose susivokiantčius. Kai kada net pradėdavo atrodyti, kad čia jokios tradicijos nėra, o dedasi visai nauji dalykai, kurių ir suprasti nebe galima. Tokių atsitikimų rusų-turkų santykiuose būta, bet vis ir vis grįžtama į tradicinę blogų santykių „liniją“.

Pirmas labai ilgas tų santykių etapas gali būti pavadinamas

nuo Adrionopolio iki Lenino, t. y., laikotarpis apie 90 metų. Nuo 1828 iki 1918 metų. Per šitą laikotarpį įvairiomis progomis bei sąlygomis turkai su rusais karauja 42 kartus. Vadinasi, ne retai. Adrionopolio taikos sutartis pasirašyta 1828 metais rusams buvo palanki. Tai buvo didelis smūgis turkų imperijai. Bet čia reikia pažymėti, kad tuo laiku rusams labai padėjo Anglija ir Prancūzija, kurių laivynas drauge su rusais smarkiai sumušė turkų laivyną prie Navarino. Tiesa, anglai ir prancūzai, kovodami prieš turkus, padėjo „graikams atgauti laisvę, bet netiesioginiai — silpnindami turkus — padėjo rusams“.

Vėliau, žinoma, anglai ir prancūzai ne tik nebe padėdavo rusams, bet labai kietai gina turkus nuo rusų puolimų. Visų pirma smogia rusams dideli smūgis per Krimo karą (1854-1856). Rusai buvo priversti atsiskirti nuo visokių „išlaisvinimų“, o svarbiausia turėjo demilitarizuoti Juodąją jūrą. Vadinasi, rusų užmačius trenktos atgal. Rusai nuryja tą kartų kėsnį, bet nuo savo užmačių neatsisako. 1887 metais vėl puola turkai ir nugalai juos. Bet anglai, prancūzai, austrai, vokiečiai, italai priverčia rusus nuo didelių savo laimėjimų at-

sisakyti. Tai buvo padaryta garšiamė Berlyno taikos kongrese. Vadinasi, vakarai vėl rusus „sutrūkdė“.

— Po viso to turkams pasidarė galutinai aišku, kad nuo rusų „išlaisvinimų“ politikos jiems nebus taip lengva išsiskirti ir kad visokių konfliktų atveju jų vieta visada turi būti rusų priešų pusėje. Tai visai panašu ir prancūzų „doktriną“, kad prancūzai visada turi būti vokiečių priešų pusėje. Tačiau tada „doktrina“ nėra lengva praktiškai išsigyti. Tiesa, per pirmą pasaulinį karą turkai buvo rusų priešų — vokiečių pusėje. Tada „išėjo“ gerai. Rusai sugrįžo, ir Leninas buvo turkams labai „maloningas“. Pasirašė su turkais sutartį ir turkai gavo Kars, Ardahan, Urtaš ir Olti. Leninui atrodė, kad su Turkija, gal būt, bus galima „gražuojų“ apsidirbti. Turkija pasidarė silpna — nepavojinga.

Iš tikrųjų po pirmojo pasaulinio karo prasideda

namaž rusų-turkų bičulystė

1925 metais vėl atsiranda turkų-sovietų draugiškumo paktas. 1932 metais Inoenue lankosi Sovietijoje ir po to atsiranda dar didesnis bičulystė, kuri, žinoma, kad ir ne visai, labai jaudina vakarų galūnes. Rusai, žinoma, nepaisant visos „bičulystės“, nepamiršo „tikrai“ jiemis yra „skolingi“. Todėl atėjus „tikram“ momentui rusai vėl „primena“ turkams praeitį. Visi atsimename, kad 1939 metais ne vien

Urbšys, bet ir Dr. Saracoglu

buvo išsiskirti į Maskvą ir jie ten buvo vedžiojami po muziejus ir kinematografus tū, kol Molotovas nusprendė, kas reikia toliau daryti. Rusai davė „bazes“ Pabaltijui, o dr. Saracoglu (tuomet buvęs Turkijos užsienio reikalų ministras) „neišskiai“ grįžo į Ankarą. Bet turkų pozicija pasidarė tikrai nebeaiški. Su kuo „susidėti“? Kas rusų priešai? Vokiečiai pasirašo bičulystės paktą su rusais ir drauge puola Lenkijai. Vadinasi, vokiečiai nebėra rusų priešai, bet jų draugai. Žinoma, tada truko nelaisvė. Vokiečiai puola savo bičulius rusus, ir rusai atsistoja vakarų valstybių pusėje, t. y., tų valstybių, kurios tradiciniai gynė turkus nuo rusų agresijos. Iš čia suprantama, kodėl

turkų užsienio politika atsisturia labirinte.

kuris sudarė Turkijai daug pavojų, bet drauge teikė ir pilius. Mat, prie Turkijos pradėjo „melintis“ ir draugai ir priešai. Vokiečiai nusintė ir Ankara diplomatijos pramušė galvą. V. Papena, kuris nėra iš kailio Turkijai pritraukti į savo „bučį“. Rusai rodė Turkijai didelį „draugiškumą“. Angliai vėl gi davė Turkijai aiškiai suprasti, kad gali ateiti vėl laikas, kada jis vėl teks ginti nuo perdaug didesni rusų „bičulystės“... Sunku buvo Turkijai apsispręsti, kas daryti. Bet pagaliau turkai pasėmė

pelningo neutralumo liniją.

Kitaip sakant, geri santykiai su rusais, karo sąjunga su Anglija ir draugiškumo paktas su

Hitleriu ir kuone 90% eksporto į Vokietiją. Padėtis, žinoma, keista, rizikinga, bet, bent karu metu, pelninga. Su labai sunkiai nusilepiama baine Turkija laukė, kas bus, jei Rusija išėis laimėtoja? Tada vertė Turkija vis labiau skaitytis su Anglijos „pagaidavimais“. Kada Hitleris „įsivaigždė“ vis smarkiau pradėjo temti, turkai pajuto, kad „neutralumas“ jau nebeįsigelbės. Reikia „kariauti“. Todėl 1944 metų rugpjūtio 2 d. nutraukia diplomatinius santykius su Vokietija, o 1945 m. kovo 1 d. paskelbia „karą“ Vokietijai. Žinoma, tai viskas „simboliškai“, nes pavėluotai. Jau ir be turkų „karų“ buvo aišku, nuo viskas baigsis.

Karas pasibaigė. Laimėjo — sąjungininkai. Jų tarpe ir Sovietai. Turkų nuėjimas greit pastelsino. Sovietai vis neturkus po karą pabaigos pradėjo

nekrivuna ofenziva Artimuose Rytuose. Pirmiausia jie susiėmė Saugumo. Taryboje su Iranu. Tačiau lygiagrečiai, tik labai slaptai „tarėsi“ su Turkijos atstovais. Apie ką jie ten slaptai tarėsi, žinoti negalima. Bet dabar spėlioti nebereikia — jau pateikti vieši reikalavimai. Pirmiau paskelbtieji ir dabar notos formoje pateiktieji Rusijos reikalavimai Turkijai yra — suglaustai tariant — tokie, kad juos išplūdžius Turkija turėtų atiduoti rusams apie

1/4 savo visos teritorijos ir turėti Sovietų karo bazes

Dardanėlių srityje. Kitaip sakant, būtų skaudžiai paliestas Turkijos integralumas, būtų suvaržytas jos suverenumas ir tuo pačiu ji būtų išstumta iš Dardanėlių saugotojo posto. Vadinasi, atsistkūtų tai, prieš ką per daugiausiai kintą metų priešinosi ir kariavo Anglija drauge su kitomis vakarų valstybėmis.

Išsėdmetina rusų politikos taktika. Leninas buvo pradėjęs bandyti bičuliuotis su Turkija. 1939 metais prieš pat karą audras Molotovas buvo užgules spausti Turkijai. Nieko neišėjo (Anglija čia, matyt, bus gerokai padaršius Turkijai). Per karą vėl Maskva pasidarė turkams labai švelni. Karui pasibaigus prasideda „slapti posėdžiai“ su turkais. O kai rusai „talkingai“ sutvarko savo reikalus su Iranu — ateina vėl turkų „eilė“. Ta „eilė“ atėjo kaip tik tada, kai Turkija pasidarė

apsupta iš dviejų pusių.

Iš vienos pusės Sovietams „draugiškas“ Iranas, iš kitos pusės dar draugiškas Bulgarija. Tik „reakcioneriška“ Graikija nepasidavė Sovietų bičulystei ir faktinai neprieidžia jų prie Viduržemio jūros. (Todėl, taip sakant, „dėl visko“ ten ir tebėra angų karluomenė).

Tokiu būdu Maskvos pateikti Turkijai reikalavimai nėra jokia staigmena ir, apskritai, didelė politinė naujiena. Tai tik vienas naujas etapas tradicinio rusų spaudimo į turkų pusę. Taigi, dabar yra tradicinis turkų-rusų santykių įtempimas. Tokiais atvejais, jau matėme, įsilksdavo vakarų valstybės su Anglija priešakyje ir „reikalas“, kad ir laikinai, atslūgdavo. Kaip gi dabar galėtų būti?

vertė ir, tarytum domėdamasis jo turinū, grįžo į savo vietą.

Veldai mažiau kalto, tačiau jis vis tiek prasiarė: — Gal langas atidaryti? Argi jums ne tvanku?

— Pakenčiama dar, — beveik kartu atsakė abu bendrabarbiai.

— Taip, taip, panele Regina, ... — pūkskėlyje keletą kartų Vailaiga ir vis tebesirausė byloje: — Sakai, kad visai rimtai... Rodos, kokį prašymą, buvai tamsta padavul. Labai atsiprašau, bet aš nepamenu ir nebeatsimenu. Tiekg daug čia per dieną visko perėina...

Regina nervingai krustelėjo ir karštai, smaigydamas žvilgsniais priekaištavo.

— Ne viena prašyma, bet kelis esu padavul! Pereitį savaitę taupdama prašiau! Ir nieko? Aš ilgiau taip nekentesul! Skujosius lagerio komendantui. Jei ir tai nepadės, rasiu kelią toliau!

— Kam karščiuteis... Pamažo, tamsta. Atsidėję ištrimsime visa reikalą ir vietoj sątvarkysim. Nerek mu pašalinių. Nedrabstykim savo purvo svetimųjų koridoriuose.

Po to Vailaiga kreipėsi į butų skyriaus vedėją ir paklausė: — Rasi, tamtos byloje, pone inžinieriau, bus panelės Tautvydaitės prašymai.

— Taip, pone pirmininke. Pas mane... Dalykas visai aiškus ir baigtas!

Sausai, kategoriskai atkirtė inžinierius. Jo vedėją nuėmė bėgtumas. Slausros lūpos stangriai suspaudė ir suvirpėjo. Standūs, trumpai karpomi ūseliai ežio dygliala paspausė. Jis bloškė ir Regiņą sausai forsturovančių žvilgsnį ir pro prašieptus, smulkiak aštrius dantis prakoše:

J. Svaistas

Gerai, kad taip atsitiko

(2. Tesinyas)

Skaudžiai pergveno Vailaiga ta laikotarpį, kai Regina stiegia dinga. Nebetrūkė jo nei vietos vokiečių apiešta užmiešio bažnytelė, nei pavėsinas prabangiškas miesto parkas, nei aplynkė kalnai, kur taip pasakiškai susiguldžia pasišėlė debesy, ir kur taip žavliai atsivėlinčia saulė prabėgančią dieną. Likosi tik tarnyba, judri pusalknė valgykla ir mažušis patėjos pastogė visal ramus vokiškas kambarėlis. Toks ramus, toks vienišas, toks pamišiškas tuščias ir šaltas, jog veržduotis, kaip plėkto likimo užkaltam karste, daužytis, šaukti ir rekti.

Koks galvys džiaugsmas nuplovė Vailaigos sielą, kai jis šiame lageryje vėl pamatė Regiņą. Tvirtai dabar pagalvojo: „Jau daugiau aš jos nepaapeisčiau!“ Tačiau savo žemaitišku lėtumu ar nerangumu jis neskubėjo. Kažkodėl šitiktines buvo, kad iš čia Regina jau niekur nebedings. Svarbiausia, kiludė pati ifanga. Kad kaip nors be to įžangos arba kas nors kitas už jį atliktų. Pats jis talkėstis, galvoje ir vis neprisiderino. Visai suprantamas ir patiesinamas dabar jam buvo senojų lietuviškojo piršio vaidmuo. Dažnai pasiguldėdavo, kodėl tada jau laikoma anachronizmu. Jo nuomone, žymiai praretėję lageryje rambejančių viengungiu eilė ir merginos nevyštų veltui, jei būtų, panašiai į vokiečių, čia pat, vietoje, įsteigti vedų būrai arba sustrastų tam tikri tarpininkai.

Nors apie savo intymų jausmą Regiņai niekam nė puse žodelio neprasitarėdavo, tačiau pokalbii atsimušdavo ir į jo ausis. Dažniau buvo girėdės, kad tai smarki, joga mergina — mėgsta pasokti, aistringai veržiasi į Amerikos karių klubus, kad lagerio aikštelėje vakarop suburzija juodūnių trankomi sportininkai automobiliai. Ir šiaip niekada neatsisako nuo kavaleriui. Tokiais atvejais Vailaigos optimizmas irgi neapsinaukdavo. Jis ramiai nusprendė sau: „Kol mergina, visada gali turėti kavaleriūr ir tinkamai linksmintis. Kas tai pagaliati pėr“ mergina būtų, jei kavaleriūr nedabotų. Kiekvieno augalo žiedai tam ir yra, kad vabzdžius viliojūt. Jūs žiedas prašmatnė, juos daugiau ir įvairnesni vabzdžių jis pritraukia. Vabzdžiai padūgija, pasidžiaugia, o augalu pasinaudoja tik tas, kam jis priklauso.“

Štai dabar Regiņa pati atėjo ir visai artai nutalėdė. Nors ne taip visa tai įvyko, kaip Vailaigai pasivaizdėdavo, tačiau vis tiek ta tai buvo reikšminga ir ne kasdieniška. Tik pliktoka buvo, kodėl taip nesuvaldomai užkauto veldai ir kodėl toks drovumas užvaldė jį visą. Norėdamas užtūnoti savo slaptos, santūrios natūros jausmingą prasiveržimą, Vailaiga pakilo, sūbuodamas, nelyginant ant laivo dingo bangoms daužant, perėjo per raštines kambarį ir sustojo prieisngio pusėj. Neskubėdamas atstūbė spintą ir vartalojo jūgtį sąsūvinius. Išėmė vieną žaliąs viršelais, at-

— Tokios įkyrios, tokios akiplėšiškos būtybės nesu dar matęs. Ir dar vadinasi panelė — mergina. Vis dėlto nors kiek reikia turėti gėdos.

— O tamsta dar didesnis akiplėša! Tamsta despotas, tironas... Tiesiog nepakenčiamas žmogus...

Regiņa išško iš krėslu ir sustangrėjo tigres suoliu. Paskum vėl suliauėjo ir atsėdė. Jos balsas, kaip staiga pakilo i crescendo, taip velkiai nusileido iki dimnuendo. Atrodė, kad jau pravirks, kaip paprastai tokiais atvejais atsitinka su moterimis. Ypač čia gi greit atėjė riddikuli ir sugriėbė nosimaitė. Bet ji nepravirko. Nosiñaitė tik šluostėsi drėgnas lūpas.

Toliau ji kalbėjo apsimustu tik graudaus tembro tonu: — Matai, pone pirmininke, koks šališkumas. Tat kur gi čia gali būti teisybė? Tas žmogus, kad sumanyti, mane gvy sualinti. Tiesiog nesuprantu, kodėl jis taip prie mane... Rodos, nėi niekuo jam nenusikalta, niekur neukliuvau...

Inžinierius irgi gana ramiai pradėjo kalbėti, tačiau savo sarkazmo niekaip nemokėjo nuslėsti: — Visa nelaimė, kad niekas kitas, tik tamsta pati čini visada prieš save. O antra, perdaug garbės jau nori suteikti sau manydamas, kad aš net tamsta taip ypatingai būčiau susidomėjęs...

— Bet kaip gi galima su svetima ir dar išprotėjusia moteriška vienama kambaryje uždaryti, dieną ir naktį laikyti?

— Didelis dar klausimas, katra iš jųdvejų svelesnė.

— Tikrai idijotiškai Juk visas lageris aiš-

Mažoji Lietuva - tikra Lietuva

Jos amžina kova dėl laisvės

Vokiečiai imperialistai ir ypač naciai įkuriama būsanti mėgino įrodinti, kad Mažoji Lietuva nesėdint Lietuvos, bet vokiečiai žemė su vokiečiais gyventojais. Savo nuolatinis tikinimui jie pagaliau sukliudė didelę dalį gyventojų. Nors Hei visiški ir neteikė, tačiau nacių išvedžiojimams jie ir nebesipriešino. Net kai kurie mokslininkai pradėjo tai tezei prisitari, jų tarpe buvo ir lietuviai. Kada visi vokiečių tendencijoms priešingai raštal buvo uždrausti, o vokiečiai visam pasauliui įkyriai vis kalbėjo ir tikino, kad Mažoji Lietuva tikrai esanti vokiečių, o tuos tvirtinimus rėmė mokslinė medžiaga, klausimas pasidarė nebeaiškūs. Pasiekę tokia stadija, jie dar labiau pradėjo "tiršti" to krašto praeitį ir rodė vis daugiau savo tezei paremti naudingų duomenų, nes visus duomenis, esančius jiems nesauaugingus, jie nusiupė.

Suklastoję objektyvius mokslus apie Mažąją Lietuvą, jie pradėjo skubiai naikinti visus tuos krašto lietuviškumą įrodančius liudininkus — vietovardžius, miškų ir upių pavadinimus, keisti pavardes ir drausti vaikus krikščinti lietuviškais vardais. Tokiu būdu jie manė galutinai įtvėdę to krašto suvokietinimą. Bet gyvenimas nuėjo savo keliu, nes istorija nesiduoda suklastojama, bent ne visam laikui.

Pašalinus nacistinę prievartą, vėl galima pavarstyti senuosius, pačių vokiečių raštus, jų mokslo šaltinius, kurių nacių nesėjo ir negalėjo suklastoti, sufrizuoti savaip. Dėl to dabar galime nacių tvirtinimus sugriauti jų pačių liudijimais. Rodos, kiekvienam bus įdomu po ilgo laiko vėl išgirsti ir tuo klausimui laisvą žodį.

Dar šio amžiaus pradžioje, kada mokslas Vokietijoje dar nebuvo klastojamas, Mažosios Lietuvos istorija atrodė visai kitokia. Susipažinkime su tais šaltiniais, kurie paduodami pačių vokiečių. Labai įdomi yra vienas populiaris istorijos knyga, sutrumpintas Conrad Masold Prūsijos istorijos vadovėlis, šešiolika laida, išleista 1914 m. Tiltėje, Reylanderio spaustuose. Knyga oficialiai rekomenduojama vadovėliui visoms vidurinėms mokykloms Rytų ir Vakarų Prūsijoje ir kaip rimtas istorijos žinių šaltinis. Paduosime keltą ištraukų, liečiančių lietuviškąją Mažosios Lietuvos dalį.

Ten sakoma: „Prūsija, senųjų prūsų šalis, buvo tarp Nemuno ir Vyzlos. Jos plotas apėmė pusę dabartinį Rytprūsų. Didelės tyrumos buvo tose vietuose, kur dabar yra derlingos lankos. Ežerų buvo dar daugiau negu dabar ir jie buvo didesni. Didesniąją žemės paviršiaus dalį dengė tankūs miškai. Kraštas dalijosi į keletą sričių, kurių daugiau žinomos yra šios — Warmija, Natangija ir Sambija.

Gyventojai kūdži sušėdinti ir gyvenimo papročiai turėjo didžiausią panašumą su lietuviais. Jų kalba buvo tokia gimininga su lietuvių kalba, kad abi kalbas galima laikyti vienos kalbos tarmėmis. Lietuviai gyveno mediniuose namuose su nendriniais stogais. Apaugai nuo priešė jie statė tvirtas pilis ant kalnų ir sutvirtino jas pylimais ir medinėmis tvoromis.

Vyrų dėvėjo lininius arba vilnonius švarkus, apsiužose diržais. Batai buvo odiniai arba pintas iš lepos karuos apavas. Jų kepurės buvo smailios. Moterys dėvėjo margus li-

nius drabužius ir papuolus iš metalo, molio ir gintaro.

Ginklų kovai vyras naudojo kitokius ginklus (svaidyklę).

Senųjų prūsų tikyba buvo paprasta gamtos tarnyba. Visi daiktai, su kuriais žemės teko susidurti, buvo dievybės apsišėkimas. Net pasikiri gamtos reiškiniai jiems atrodė dievybės pasireiškimais. Dievais minimi Perkūnas, Kurkė, Pkylkis ir Patrimpas. Jų šventyklas vadinosi Ramove, o dvasiškiakri vėmė.

Kitas skyrus kalba apie senųjų prūsų atvertimą ir tikėjimą. Ten sakoma: „Prūsų žemė jau seniai prieš Kristaus gimimą buvo žinoma graikams ir romėnams. Graikų ir romėnų pirkliai per Juodąją ir Adrijos jūras vežė iš Prūsijos vertingą gintarą. Prūsai tik labai vėlai pasidarė krikščionimis. Iki pat 13 amž. pabaigos, kada jau visos kitos tautos prie Baltijos buvo priėmusios krikščionybę, prūsai dar liko pagonimis. Buvo ket bandymai jiems atverti, bet tatal nerūpėjo pasisekimo. Pirmąjį bandymą darė Prahos vyskupas. Nors jis buvo palankiai sutiktas, lie-

tuviai nesutiko išlaikyti savo dievų ir vyskupa nuždė šventame miške. Antrąjį mėginimą darė 10 metų vėliau Bruno iš Querfurto. Tas taip pat buvo nužudytas 1009 m.

Pagaliva lenkai mėgino ginklių pagalba atverti Prūsus. Tuo prasidėjo 200 metų karas. Lenkai tik retkarčiais sugebėjo iškovoti pirmenybę iš naršaus priešė. Lietuviai, kovą pralaimėję, pasisėdė tankiose giriose. Prūsai dažnai puolė priešė jų paties žemėse. Jie net suėdėno Masovijos kunigaikštis ostine. Tada kunigaikštis Konradas supykęs pasiskvietė vokiečių ordina ir pažadėjo jam visus Kulmo žemes. Vokiečių ordino meistras, nenorėdamas tarti lenkų karaliaus pavaldinū, prašė kalteizer jam perlėisti visas žemes; kurias jis užkarėjas. Popiežius ordinui leido kviesiti riterius į kovą prieš pagonis. Tuo laikui kalteizer ir popiežius laikė pagoniu apgyventas žemes nekieno žemėmis, kurias jie gali perlėisti, kam nori. Tokiu būdu ordino meistras pasuntė 1228 m. Balėną su 20 riterių ir 100 palydovų į Prūsus.

Prūsų pavergimas

Ordinas su savo kariuomene iš Torune perkėlė per Vyslą ir 1228 m. pradėjo Prūsiją užkarėjas. Pagonis išjuokė maį riterių būrelį, išgirdė apie jų ketinimus. Tačiau or-

(Pabaiga 6 pusl.)

Kiek žmonių neteko valstybės karo metu?

(Pasaulio spaudoje aktualijos)

Londonė prieš pusantrų metų įsikūręs tarptautinis Komitetas Europos klausimų studijos, kurio narių tarpe yra lordas Vansittart ir Sir William Beveridge, buvo atlikęs tyrimus apie karo padarytą (tarką) demografinę (gyventojų skaičiaus judėjimo) įvairių Europos kraštų evoliuciją. Šių tyrimų daviniai paskelbti Šveicarijoje emančiame dienraštyje „Neue Zuercher Zeitung“. Cia mes pateikėme šio skaitlyto vietas.

Vienas šių tyrimų tikšų buvo patirti, kokiae laipsnyje nacionalsocialistų vadovai sugebėjo pritaikinti savo rasės pagerinimo planą ir gimimų skaičiaus Vokietijoje padidinimą. Šia krypimi vokiečių panaudotos priemonės yra žinomos — jas galima suvesti į šūki: „Vaikai Fuehrerui“. Šios politikos išdava buvo ta, kad nuo 1933 ligi 1929 m. įvyko 800.000 santuokų daugiau, kaip per tokį pat laikotarpį ankstyvesniais metais. Šių santuokų skaičiaus padidėjimas pakėlė ir gimimų skaičių — per tą patį laikotarpį jis pasiekė 1.566.000.

1939 m. paskelbus karą vokiečių įstalgos ėmėsi naujų priemonių, norėdamas išvengti gimimų skaičiaus kritimo: leidimas tuoktis kareiviams, sutuokimas dideliam nuotoly, įvairios kitos lengvatos. Nors vistose sąjungininkų kraštuose moterys dirbo imonėse, tačiau vokiečiai per pirmuosius karo metus buvo nuo darbo atleisti — jas imonėse pakeitė vis didėjas užsieniškai darbininkų skaičius. Ir šios priemonės atnešė vaisių — kai pirmojo didžiojo karo metu gimimų skaičius buvo nukritęs ligi maždaug 3 milijonų, tai nuo 1940 ligi 1943 m. jis nukrito vos 761.000.

Bendrai imant, vokiečių civilinių gyventojų nuostoliai nėra relatyviai dideli. Didieji vokiečių miestai iš dalies buvo evakuoti, gė pasyvines gyvenimo priemonės buvo ypač sėkmingos. Pvz. Hamburge būta 158 slėptuvių ir didžiausioje jų galėjo tūpti 60.000 asmenų. Kalvos ties Kasseliu išraištos didžiuliais tuneliais — slėptuvėmis. Essene gyventojai nuo bombų slėpėsi kasyklose. Kad sukliudintų sąjungininkų lėktuvus, vokiečiai buvo pastatę iki dirbtines kasyklas, bet ir dirbtines miestus. Ypač gerai vokiečiams pavyko dirbtines Krupo imonės Essene. 1943 m. per pirmąjį bombardavimą į šias neliknas imonės nukrito 64% sprogstamųjų ir 74% padegamųjų bombų.

Iširta, kad nuo bombardavimų apytikriai yra šavę 350.000 vokiečių civilinių gyventojų, jų tarpe: Hamburge — 48.000, Berlyne — 35.000, Drezdene 12.000, Essene — 7.000.

Vokiečių armijos nuostoliai, pirmojo karo metu pasiekė 1.800.000 vyrų, per šį karą pakilio ligi 3 milijonų, jų tarpe pusę visų žuvusių tenka priskirti rytu frontui.

Mirimų skaičius Vokietijoje nebuvo ypatingai padidėjęs — čia turėjo įtakos ir tai, kad ligi 1944 m. maisto normos buvo beveik pakankamos dydžio. 1945 m. pabaigoje, pagal Kontrolės Komitąjį apskaičiavimus, Vokietijoje dar buvo 65 milijonai gyventojų. Čia reikia dar pridurti gyventojus iš Vokietijos netektų rytinių sričių ir vokiečių mažumas iš Balkanų kraštų — jie siekia 7 milijonus žmonių. Taigi, karo veiksmams pasibaigus Vokietijoje buvo 72.000.000 gyventojų, tuo tarpu kai 1933 m. Reicho gyventojų būta tik 67 milijonai. Išėina, kad gyventojų skaičius Vokietijoje paklio penkišim milijonams karo belavusių. Visos jaunų vyrų kartos išnykima karo metu turėtų pasiekti žymus gimimų skaičiaus mažėjimas ir neatrodo, kad per ateinančius kelerius metus šis skaičius galėtų padidėti.

Pagal atliktus tyrimus nustatyta, kiek kurie kraštas šio karo metu patyrė nuostolių žmonėmis. Taigi, Vokietija neteko 3 milijonų su puse visų gyventojų skaičiaus prieš karą, t. y., 5%. Iš kitos pusės, sąjungininkų kraštų civilinių gyventojų ir karių nuostoliai savo visumojė yra apskaičiuojami maždaug 15 milijonų žmonių. Iš visų kraštų didžiausią kraujo auką yra atidavus Lenkija, kuri iš viso neteko 13,6% visų savo gyventojų. Toliau iš eilės eka: Jugoslavija — 10,5%, Graikija — 6,8%, Sovietų Sąjunga — 3,7%. Jau mažesni, relatyviai imant, tikti kraštų žmonėmis patirti nuostoliai, būtent: Olandija — 2,2%, Prancūzija — 2%, Belgija — 1,5% ir Cechoslovakija — 1,25%. Vienintėlis Europos sąjungininkų, kurio teritorija nebuvo vokiečių užimta — D. Britanija šio karo metu neteko 61.800 civilinių gyventojų ir 300.000 karių.

Bet kada gi bus apskaičiuoti žmonių nuostoliai tuose kraštuose, kurie kuriuos šandien viešai šneketi vengiamo? **Diplomatius**

tysė paliktas vokiečių turtas rusų nelankomas karo grobu ir paliekamas Lenkijai jau priklausanti karo nuostolių atlyginimo sąskaiton.

Tačiau ir taja „sutartim“ rusai, toli gražu, nepadėjo taško ant i. Kaip jau buvo minėta, šie ir toliau šėimininkauja dvaruose, plėnėse, malūnuose, spirito varyklose. Keliaujant Pomeranija, vietomis susidoro įspidius, įesni kur Baltgudijoje. Daugelis pramonės imoni miestuose, atitvirtų aukšta tvora ir

(Pabaiga 7 pusl.)

Lenkijos ūkis geležinės uždangos paunksnėje

Jonas Meškuitis

Susikomplicavusi pokarinė Europos politinė konsteliacija ne tik kad neleidžia šio kontinento kraštams susikaupit savo ūkio statymo darbe, bet žymia dalimi verčia pasikelti tą pačią sunkią ūkinės depresijos našta, kurią turėjo nešti agrarinio karo išdavoje, būnant „ašes“ valstybių ūkuopuotams ar jų sątelių vaidmenyje. Šiandiena, geležinės uždangos paunksnėje, žymi Europos dalis gali tik svajoti apie laisvą ūkinį gėrybių pasikeitima bendrai pasaulio ir savo krašto naudai.

Išjungus Baltijos kraštus iš Europos ūkinės struktūros, ir Sov. Sąjungos ūkinio monopolio sferą (ženę Rumunija, Bulgarija, Vengrija, Jugoslavija, Cechoslovakija, Lenkija ir Suomija, neišskiriant Sov. Sąjungos okupuojamų Austrijosje ir Vokietijoje).

Vienasališkis prekybos sutartimis ir karo nuostolių reikalavimais Sov. Sąjunga ne tik kad perėmė šių kraštų prekybos ir pramonės kontrolę, bet kartu išjungė galimumus ir kitiems kraštams dalyvauti ūkinį gėrybių pasikeitimo. Maža to. Savo karo nuostolių padengimo reikalavimais Italijai ir „sovietiko“ masto prekybos sutarties sąlygomis Švedai, stengiasi savo plautuvai siekti ir toliau už savo dabartinės „žios“ ribų.

Kalbant apie prekybos sutartis ar karo nuostolių reikalavimus, turima galvoje apčiuopiama ir realūs duomenis, kuriais operuoja ai atitinkami kraštų ūkinis santykius tvarkant ir derinant. Tačiau, kalbant apie Sov. Sąjungos ūkinis santykius su jos dabartiniais satelitais, reikia turėti galvoje, kad šios ūkinio pobūdžio sutartys niekuo nesiskiria nuo lygia greta sudarytųjų politinių sutarčių apie atitinkamų valstybių suverenitetų gerbima, nesiskičima į vidaus reikalus ir pan. Tai vis kupletai vieno ir to paties farso.

miausia iš pats mielai pasiskirčiau sau tokį kambariuką.

- Tai ne argumentas.
- Kodėl gi ne?
- Juk aš — irgi to pat stono. Koks čia dabar malonumas mums trims viengtoms drauge gyventi. Ypač, kai mano gyventojai skirtingo temperamento ir įvairių palinkimų.
- Ėi! Tamstos niekas nesusapalys! Tamstos keistas, kad ir kur nors rūjyte ar palėpėje galėtum gyventi. Juk tamsta tikrai savo brojį iš čia pavare. Vis tvirtinai, kad lageris uždyrtas ir daugiau vietų nebėra. O po to kelios dešimtys naujų gyventojų buvo primta. Gal ir dabar sakysi, kad aš meluoju?
- Zenykis, panele, tai gausi. Jau tada ir ponas Rimkūnas negalės atsakyti.

Nelaukiai išterpė socialinio skyrus vedėjas. Jis visą laiką gana smalsiai, šakytum, su tam tikru teatrališku susidomėjimu sekė šią sceną.

Skaudžiausiai ta įvykių perygveno Valauga. Kartais jis atidžiai klausėsi, su užuožau žūrėjo į Regina, o kartais pat jam suspausdavo širdį ir taip galia pasidarydavęs paties savęs, jog viduje šauktė šauktė: „Gana! Gana! Kam visa tai dabar iškyta?“

Pagaliva jis nebeiškentė, paklio ir pasakė: — Nenusimink, panele Regina. Dar šandien po darbo pasistengiu pas jusmis užėiti. Jei taip yra, kaip tamsta tvirtini, būtinai sutarkysiu.

Inžinierius Rimkūnas skeptiškai nusišėpė. Regina nuširdžiai, pasšėkėdama suprato Valaugos žodių.

— Labai dėkui, pone pirmininke. Aš vis dar pasitikiu tamstos globa... (Bus daugiau)

kiai girdžo, kaip ji naktimis šaukė, trankėsi, Negi aš, bet kaimynai pasipirgino, kad ji būtų išgabenta į psichiatrinę ligoninę.

— Nekas negintija, kad Rudokienė nebuvo susirgusi. Dažnam pasitaiko. Bet dabar aš kiliai jau sveika, jei ją išrašė iš ligoninės.

— Taip, sveika... Pagvenk tad tamsta su ja, tada pažinsi.

— Ne būtinai vienam kambaryje reikia gyventi, kad žmogų pažintum.

— Keistai...

— O man dar keisčiau. Norėčiau paklausti: nuo kada Rudokienė tamtai svetima pasidarė?

— O kada gi ji man buvo artima?

— Artima ar tolima — nežinau, bet teta.

— Teta?... beveik suklykę Regina — Kokia gi ji man teta? Ir kas tokias nesąmonės skleidžia?

— Tamsta pati. Matai, kaip prieš save eini!

— Aš?!

— Taip. Argi ne tamsta atvykusi į lagerį primygamai prašei mano pirmatūtiną: „Mudviej tik su teta pasiskirkite kambarį. Mudviejų išskirti negalima.“

— Pagaliva, tai ne tamstos reikalas sektioti paskui mane ir nustatinti mano santykius su įvairiais žmonėmis.

Regina vikriai nuagėjo pavojingą postkį ir griežtai paklausė: — Šandien aš noriu gauti tikrai ir aiškų atsakymą: bus man atskiras kambarys ar ne? Su ta pamišėle ligia už negyvensiu!

Inžinierius nusistatymo šitas kategoriskumas nė maž nepaveikė. Jis dar daugiau juokais nuleido.

— Na kaip, tamsta, gausi, jei nėra. Pir-

KULTURINIS GYVENIMAS

A. A. Jonas Vanagaitis kovoje prieš carą

Mūsų didieji kovotojai ir tautinės sąmonės žadintojai metal iš metų vis išsikiria iš gyvyčių tarpo. Štai rugpjūtį 9 d. Kassel-Mattenberg lietuvių stovykloje mirė žymus Lietuvos vyras Jonas Vanagaitis. Tiesa, Jonas Vanagaitis yra gimęs ir augęs Maž. Lietuvoje ir didžiausią savo kovos už Lietuvą laikotarpį vedęs iš Mažosios Lietuvos, gal dėl to apie jo nuveiktus darbus mūsų tautos labai Didžiosios Lietuvos visuomenė nepilnai vaizdą yra susidarčiusi. Jonas Vanagaitis buvo vienas iš tų, kurie tesirūpino daugiausia tik tautos ateitimi, buvo kuklus ir mažai reklamavosi, gal ties ir bus antroji priežastis dėl ko ypač Didž. Lietuvos visuomenė neturi pilnų žinių jo atliktos darbuotės įvertinime. Apie Joną Vanagaitį, kaip Maž. Lietuvos veikėją jau yra šen bei ten plačiau rašyta ir daug kas gali net prisiminti iš nepriklausomo gyvenimo laikotarpio, tačiau jo mirties progą norėčiau bent trumpai šviltgerėti jo atliktus darbus Didžiąją Lietuvai, ypač anais atgimimo laikais, kovoje su caru.

Nors Jonas Vanagaitis visą laiką lygiai vienodai stovėdavo ir didžiausią tiek Maž. Lietuvos tiek Didž. Lietuvos ir elaimėmis ir laimėjimais, tačiau ypač ryškiai ir aktyviai jis įsijungia į Didž. Lietuvos veikėjų eiles kovojęs prieš carą 1904-1905 metais. Tuo metu kaip tik visoje Rusijoje išilieja revoliucinis judėjimas, kuriame Jonas Vanagaitis Didžiojo Lietuvos savidainio svarbią rolę. Pr. Klimaitis taip apibūdina Joną Vanagaitį šiame revoliuciniame judėjime: „Atsimenant, kad šis jaunas ir energingas vyras (supr. Vanagaitis, aut.) 1905 m. ne tik gabano į Didž. Lietuvos revoliucinę literatūrą, ginklus ir amuniciją, bet ir asmeniškai dalyvavo ginkluotuose susirėmimuose su rusais — taigi jis buvo drąsus ir laimingas revoliucininkas...“ (Kovos Kelias 98 psl., mano pabrauktas) Kokių plaučių mastu Jonas Vanagaitis tiek davo ginklus kovai prieš carą, matosi iš jo paties žodžių: „Revoliucijai įsisiūbavus, teko apsiminti ir ginklų tiekimas, — pradžioje tik revolverių, o vėliau ir šautuvų.“ Paklausa buvo didelė, ir gana greitai Tilžės krautviniškai nepažindavo mano užsakytų patenkinti. Teko kreiptis į Karaliaučius ir Berlyną ir, pagaliau, net Belgiją“ (Kov. Kel. 142 psl.). Visa tai buvo ne tik sunkus darbas, bet ir didelė rizika, nes tuomet car. „zemskiai“ bendradarbiavo su vokiečių „žandarais“ ir visi lietuvių veikėjai už 1905 metų revoliucionierius buvo vokiečių budriai sekami ir persekiojami. Kad Jonas Vanagaitis daug turėjo dėl to nukentėti matosi iš jo paties žodžių: „Paskui buvo padaryta krata mano bute ir visose patalpose. Viename kambarėlyje buvo sustatyta 10 šveicariškų karo šautuvų, o stalčiuje buvo padėta dar 15 Brauningo sistemos revolverių. Šautuvus policija rado, bet laimingai būdu pamiršo apžiūrėti stalčius... Krata tęsėsi 6 valandas ir policija paėmė apie 29 centnerių revoliucinės literatūros lietuvių, latvių ir rusų kalbomis.“ (Kovos Kelias 145 psl., mano pabr.).

Jonas Vanagaitis nesitinkama vien ginklų ir literatūros siuntimu į Didž. Lietuvą. Jis susitaria su Kapsuku-Mickevičium, kuris tuo metu dar nebuvo subalansavęs, ir išleidžia Janinui laikraštį „Draugas“, kurio pagalba J. Vanagaitis ir veda didelę revoliucinę kovą prieš carą. „Draugo“ turinys ir siekimai Jono Vanagaitio žodžiais buvo: „Draugo turinys su kiekvienu numeriu darėsi vis revoliucingesnis. Jame atvirai buvo kurstoma sukilti ir pašalinti carą valdžią“ (K. K. 142 psl., mano pabr.).

Būdamas vienas iš didžiausių ginklų ir slaptosios literatūros prieš carą tiekėjas, Jonas Vanagaitis, be abejo, buvo rusų žinomas ir laukiamas sumiti. Nežinūrinis tokio pavojaus pats Jonas Vanagaitis dažnai pereiną į Didžiąją Lietuvą su ginklais ir slapta literatūra, kad iš aplatinčių revoliucionių tarpe. Jo buvo išvažinėta, bet jis buvo dažnas sveikas Kaune ir Vilniuje ir dargi visi ne tuščias. Ši darba bedirbamas jis užmezga ryšį su visais ano metu žymiais lietuvių veikėjais.

Kiek Jonas Vanagaitis buvo drąsus ir atsidavęs revoliucionių, matosi iš to, kad jis, nors ir buvo rusų teikomas, atvykęs į Lietuvą nevengdavo net viešai pasirodyti ir vartoti agitaciją susirinkimuose prie cars. Pats J. Vanagaitis apie savo revoliucine veiklą 1905 m. Kaune taip rašo: „Sutartą dieną ir valandą nuvykome visi (Kapsukas ir dar keli asmenys J.P.K.) į Tilmano fabriką... Vienas mūsų pasitikime dalyvavęs darbininkas garsiai susilpė. Bematant sustoję užsitos masinos. Fabrikas tarytum apmirė. Minėtas darbininkas nusivėdė mane į gana didelę patalpą fabrike, kur buvo surinktas koks 100 darbininkų. Man buvo pristinta statinė, ant kurios pastilpęs turėjau kalbėti... Kuršėniu prieš despotiškąją carą valdžią... Pabaigiau kalbą... šūkiu — šalin carą valdžią... Iš Tilmano fabriko, lydimi patikimųjų darbininkų būreliu, nuvykome į kitą stambią įmonę — Smito fabriką. Čia tas patis priėmimas... Taip darbamoms Kaune kelias savaites...“ (Kovos Kel. 147 psl.).

1905 m. įsisiūbavusi lietuvių tauta žengia pirmą žingsnį į Nepriklausomybę, susaukdama Didįjį Vilniaus Seimą. Mažosios Lietuvos veikėjai mato didelę reikšmę šio seimo visai lietuvių tautai, deją, daugelis bijosi rizikuoti, dėl savo laisvės, nukelti ją, tolimąjį Vilnių... Štai ir šiuo momentu Jonas Vanagaitis neauodevoja. „Apie Maž. Lietuvos atstovavimą Did. Vilniaus Seime Vanagaitis sakė: „Kai niekas daugiau nesutiko Maž. Lietuvos atstovauti, ryžausi aš pasiminti tas pareigas ir 1905 m. gruodžio 4 d. anakti ryti nuvykau į Vilnių... Seime buvo daug ginčytasi įvairių

Užgesę žiburiai

Dar vienas kavas išdygo svetimoj žemėj...

Iš laikraščio kronikos.

Ak, ne viena dar prieš dieną
Naktis žiburį užpūs —
Dar ne viena, dar ne viena
Sausk likimas į kapus.

Bus čia liūdna, bus čia ilgu —
Slėgs čia žemė svetima,
Ir pravrįks prie kapo smilga
Tyliai vėdų supama.

Ilgys kasnakį sapnuosis
Sviesus kelias į namus —
Tėvo sodas, klevas, uosis
Ir upelis neramas.

Rods, iš miego pankšiai kelias —
Viasas kraštis tuoj atbus,
O aplinkui šaliais, šaliais
Tas pasaulis nuostabus!

Rodos, broliai dalgius plauk,
Jų daina per giria gaus —
Plis aidai, kur siekia akys —
Kils lig mėlyno dangaus.

Bet jų akys basiai šiba,
O velduose dargana —
Šaukia kloniai ir sodybos,
Berias šaukia — jau gaus!...

Kiega upės, čia girios —
Aldi šauksmas per gelmes:
— Mūs tėvali už lašų mirė
Miri mokėsimė ir mes!

Ir kai dings tie sapno buriai —
Slėgs vėl žemė svetima,
O melsvoj padangėj kur tai
Gęs žvaigždutė kriudama...
Jonas Raskaitis

įvairiausiais klausimais. Kartais atrodė, kad seimas surs ir turės išsikirstyti nieko nenuręšę. Tačiau, kai seimo pirmininkas D-ras Basanavičius paskelbė, kad kalbės Maž. Lietuvos atstovas, posėdžio dalyviai tarytum apmirė. Salę apėmė tyls ir rimtis. Man pasirodžius tribūnoį, pasigirdo trenksmingi plojimai... aš kiekvėčiau seimo dalyvius prie susiklausymo ir vienybės, ragindamas atidėti atėčial visus partines rietenas ir nesitikimus... Graudenau įrodinėdamas, kad toki nesutikimai duoda galimybę valdžiai atsigrębti ir nuslopinti revoliuciją. Įrodinėdau, kad caro valdžią ir jos padarinius reikia išrauti su šaknimis ir tuomet imtis kurti šviesesnę Lietuvos ateitį“ (K. K. 147 psl., mano pabr.). Štai čia suminėtytą faktą pilnaka prisiminti, kokią svarbią rolę lošė Jonas Vanagaitis revoliucijos metu kovoje prieš carą.

Tačiau Jonas Vanagaitis ne tik revoliucijos metu, bet ir kiekvėniu metu kiekvėniame reikale stoja už Didž. Lietuvą ir atkakliai ginna jos reikalus. Dar 1900 metais, kai Paryžiuje buvo ruošiamas pasaulinė paroda vėlonėje yra nemažai pasidarėvęs, kad šioje parodoje lietuviškasis skyrius atitinkamai reprezentuotų lietuvių tautą. Nors Maž. Lietuovė lenkų klausimais buvo visai neaktualus, tačiau ir šią opią problemą daug kartų ypač spaudoje Jonas Vanagaitis yra kėlęs aiškines ir lietuvių nuo lenkų užpildinėjimų ir pavergimo užmačių gyvenes. Čia ir šiandien yra prisimintini Jono Vanagaitio žodžiai pasakytį Klaipėdos krašto prisijungimo prie Didž. Lietuvos progą: „ar gyvenusi, ar mirsi, bet drauge, nei lenkas, nei vokiečiai mūs nevaldys!“ (Kovos Kel. 218 psl.).

Vėlonis buvo taip tampriai susirėšęs su Didžiosios Lietuvos kovotojais, kad jis į kiekvieną iškilus klausimą stengėsi atsakyti, kiekvieną carą spaudimą nutatė savo broliams anuo pusėje sienos palengvinti, kiekvienai priešui užgaidai užbėgti už akių. Jo vedama politika derinasi daugeliu atveju su Didž. Liet. vedama linija, kurią Pranas Klimaitis taip apibūdina: „Birutės“ (Vanagaitio leidž. laikraščio) žodžiuose nesunku bus nagurinti tą patį balsą ir tas pačias mintis, kurias anais laikais Vilniuje skelbė Antanas Smetona, kun. Tuomas ir kiti didieji mūsų patriotai. Tarp Vilniaus ir Tilžės, kiek iš tuomet buvo atstovaujama „Birutės“, nerusime jokio skirtumo.“ (Kov. Kel. 90 psl., mano pabr.)

Jonas Vanagaitis buvo plačios orientacijos politinis veikėjas, dėl to jis gerai suprato, kad carui nuversti reikalinga visų pavergtųjų tautų bendros suteiktinės jėgos. Tam reikalui jis daug darbuojasi ir padeda rusų, latvių ir kitų tautų revoliucioniems. Žymus rusų darbininkų revoliucionių Gaponas privertė masai bėgti iš Rusijos ir kaip tik jam pirmąją globą ir pagalbą suteikia Jonas Vanagaitis. Toliau Vanagaitis didėliais kiekiais gabena iš Šveicarijos slaptą literatūrą ir ginklus rusų ir latvių kovotojams prieš carą junga. Jis su visais, kokios jie būtų tautybės ir pasaulėžiūros, eina į darbą, jei tik tas darbas tarnauja lietuvių tautos interesams.

Taigi, Jonas Vanagaitis yra vienas iš Mažosios Lietuvos lietuvių, kuris bene tampriausiu būdu suaugęs su Didžiąja Lietuva tiek savo idėjinėm pažinim, tiek ir ilgu ir sunkiu darbu už Lietuvos laisvę. Visai suprantama, kad 1923 metais, Klaipėdos kraštui prisijungus prie Lietuvos, visų sukiltėlių Jonas Vanagaitis yra skiriamas kaip pirmasis oficialus atstovas prie Lietuvos vyriausybės. Šiuo žygiu buvo įgyvendintos senos didžiojo kovotojo svajonės apie tautos laisvę ir Mažosios ir Didžiosios Lietuvos amžiną sąjungimą.

Ir po Klaipėdos krašto prisijungimo Jonas Vanagaitis nelieka toliau pasyvus. Jis yra aktyvus ne tik Mažosios Lietuvos politiniame ir visuomeniniame darbe, bet jis ir toliau telesia savo darbą numatytais tikslams įgyvendinti — Mažąją Lietuvą kiek galima tampriau su Didžiąja Lietuva sąjungti. Iškilęs antrasis pasaulinis karas viską apvertė aukštyn kojom ir Jono Vanagaitis gyvybės siūlas nutruko, nesulaukus pateiktą laisvės saulės Lietuvos žemėje.

Siame straipsnyje nebūvo įmanoma išsamiai pateikti skaitytįjams visą vėlonies veiklą kovoje su caru, tačiau tai kiekvienas suprass, kad tai nėra įmanoma straipsnio apimty. Reikia tikėtis, kad apie Joną Vanagaitį kada nors pasirodys tam reikalui skirta knyga, kuri duos pilną šio didelio tautos darbininko, revoliucionių ir kovotojo gyvenimo vaizdą.
J. P. Kedys

Buv. Bad Segeburgo meninkai apsigyveno Blomberge

Buv. Bad Segeburgo Lietuvių Meninkų Trupė atkelta apsigyveno naujoje vietoje, būtent: (21a) Blomberg/Lippe — netoli Deltmoldo. Jos sudėtis: dainininkai — Alė Kalvaitė, Izabėlė Blauiždūnaitė-Motekaitienė ir Petras Kovells. Baletu solistai — Tatjana Babuškinaitė ir Simas Velbais; kompozitorius- pianistas — Vladas Jakubėnas; trupės vadovas — Jonas Vasiliauskas. Adresas — per Lietuvį Stovyklos Raštine Blomberge. Pakvietimai koncertuoti į kitas zonas siunčiami drauge su oficialus pobūdžio raštu angli kalba, priminti visus kviečiamuosius trupės dalyvius; jei galima, tai iš vietinės UNRRA-os vadovybės ar Gerbūvio skyriaus.

JAV spauda užkariauja pasaulį

Karo metu amerikiečių spaudos užkarnija pasaulyje pasiekė rekordą. Pirmoje eilėje JAV įstaigoms rūpejo savo kariams, išblaškytiems įvairiausiose Europos, Afrikos, Azijos ir T. Rytų frontuose, suteikti informaciją ir drauge jiems sudaryti malonių poilso valandų, beskaitant spaudą gimtąją kalba. Tie JAV leidiniai žurnalai buvo mažo formato ir jie turėjo mažiau puslapių už pagrindinius leidinius, kuriuos skaitydavo JAV gventojai. Jie buvo spausdinami ant plopo popieriaus ir juose neradavim jokių skelbimų. Tačiau šie JAV kariams leisti žurnalai ir įvairūs magaziniai pasiklido ir vietos gventojų tarpe ir turėjo visai neblogą pasisekimą. Tai pastebi JAV leidyklių vadovai ir jie, dar kurui tebevykstant, sudarė vad. „world circulation“ planus, atseit, sumano savo leidinius paskleisti plačiau po pasaulį. Tie planai šiandien iš dalies jau įvykdyti. Apie šį JAV „spaudos imperializmą“ kiek žinių suteikia Ziuricho dienraštis „Die Tat“.

Iš visų JAV žurnalų ir magazinių, paplitusių Europoje ir duonančių teisę kalbėti apie šios rūšies imperializmą, labiausiai žinomas yra „Reader's Digest“. Šis mėsinis leidinys, JAV pasiekęs imponuojantį 4 milijonų tiražą, savo ekspansijos programą pradėjo vykdyti 1938 m. D. Britanijoje įkurtas laikraščio skyrius — dabar leidžiama angli kalba (š11.000 egz. tiražo). 1940 m. pavyko peržengti kalbines sienas: nebloga pasisekimą gijo ispanišką „Reader's Digest“ leidimą, skirta Pietų Amerikos kraštams. Ji pasirodė pavadinimu „Selecciones“ ir toli pralenkė kitų žurnalų tiražus (711.000 egz. 1944 m.). Toliau pasirodė portugalų laida Brazilijai, švedų (270.000 egz.), danų ir suomių. Arabišką laida, 1943 m. turėjusi 60.000 egz. tiražą, šiandien jau pasiekė 200.000. Šią vasarą Tokio išėjo jau japonų laida.

Leidėjo Luce, šūkie „XX amžius — amerikiečių amžius“ autorias, organas „Time“ ligiol angli kalba pasirodo 10 įvairių kraštu.

Namų ruošos mokymo reikalu

Kiek teko patirti daugelyje mūsų gimnazijų ir vidur. mokyklų praėjusioje mokslo metų nebuvo dėstomas namų ūkio mokslas. Tai buvo pirmieji ištrėtimai, sunkūs neįprastos sąlygos mokslo metai. Buvo dėstoma svarbiausieji bendro lavinimo dalykai. Bet antrajis mokslo metas, mokymo sąlygos šiek tiek pagerėjus bent vadovėlių atžvilgiu, mūsų mokyklų programos, atrodė, galima ir reikalinga papildyti taisy kalbais, kurie jau buvo dėstomi nepriklausomos Lietuvos laikais. Ne visur ketinama ir šiemet namų ūkio mokslą į mokyklų programas įvesti. Kodėl taip? Gal kas galvoja, kad dabar, gyvenant mums tokiose keistose apylostose, toks mokslas nereikalingas, nepritaikomas, nes mūsų gyvenimo pagerinimas ne nuo mūsų pareina. Valgom, tai ką duoda, skalbiam, kaip sąlygos leidžia — ir viskas.

O vis dėlto ir dabar visos moterys turi labai daug darbo ir tas darbas susideda iš tų smulkių ruošos darbėlių, kuriuos visoms yra turavoti mokėti. Namų ūkis, kaip ir kur mes begyventume — ištaigama bute ar stovyklos užsiverstame kampelyje, visur jis kėliauja kartų, visada reikia pasigaminti maisto, išsikabinti, pasiūti, nuerinti ir t.t. Bet gi mes gyvename atėjim, ruošime jaunąją kartą mūšiniškim atskuriantis Lietuvos darbam. Taigi atėjim tikros lietuvių ir kompetentijos šeiminkėms bus labai reikalingos.

Laikraščiuose S.V.-bos buvo skaitinta šiais mokslo metais ir iš viso kreipti dėsnį dėmės į amatų mokymą. Mokėti virti, kepti, skalbti, servituoti, mezgti, t. y., mokėti amato. Taigi, tu amatu mokėjimas ne vienai atėjyje gali būti naudingas kaip pragyvenimo šaltinis. Ir stovykliniam gyvenime šeiminkavimo mene nusimanančių dažnai pristiečia. Stovyklose ruošiamą įvairaus pobūdžio vaišių. Jei suaugusių gerų kulinarijų yra, tai pasigendama servituotojų. Tokiais atvejais dirba mokantysis, o jaunosios mergaitės taip ir neturi progos pasimokyti.

Valiės — reprezentacinė daina. Kaip vaišės vyksta, tebi savi žmonės, o svarbiausia kvieciniai svečiai. Mus puikiai reprezentuoja ansambliai, pasiri vokalistai, instrumentalistai ir kt. scenos menininkai. Nėra reikalo pasirodyti nemokoms ar kokiais atsiliekalais ir vaisingų ruošimo mene.

Namų ruošos dalykų dėstymas duos progos mergaitėms priminti miejoj tėviškęj paliktus namus, žaliuojančias darželis, seklyčias, lietuviškias vaišes, būdingus vaigus, lelijoms kaisyti žiuristas ir t.t. Ne visos viso to išmoksta savo šeimose.

Dėl reikalingumo mergaites mokyti namų ruošos daug kalbėti netenka, nes tas reikalas visiems genetiniai aiškus. Namų ruošos dalykai turėtų būti dėstomi vidurinėse mokyklose, rankų darbeliai pradžios mokyklose ir, be to, steiginti stovyklose specialūs namų ruošos kursai.
B. S.

Nuo rugpjūčio mėn. fliustruotas mėsinis „Life“ žurnalas leidžia specialią laidą, — „Life international“, — kuri tuo pačiu metu pasirodo net 70 kraštu. Dabar kalbama, kad šiuo magazinai netrukus išeis dar kitomis kalbomis, projektuojamos ir vokiečių kalbos. „Life“ dabar jau nebesiūnia, kaip karo metu, anapus vandenyno mikrospokškos savo lafdas — dabar jis siūnia lengvutes matricas savo skyriams užsieny ir čia žurnalas pasirodo 20 val. vėliu už originalinę laidą.

„Collins Magazine“ dabar ruošiasi leisti tarptautinį magaziną 10 kalbomis. Jau sudarytos sutartys prancūzų, danų, švedų ir olandų laidoms. „Free World“ jau turi 7 laidas, „True Story“ rengia ispaniškąją laidą, „International Digest“ rugėjo mėn. išleido švedų laidą ir numato italiskąją.

Zinoma, amerikiečių leidėjų ekspansijos programa užsienio rinkose susiduria su vis didėjančiu pasipriešinimu. Anglijoje leidėjai jau energingai yra protestavę prieš JAV konkurenciją ir pareikalavę specialų patvarkymų užsienų spaudos importui. Rio de Janeiro vietos leidėjai konstatavę, kad „Rider's Digest“ portugalų laidai pasirodžius, jų leidinių kainos pakilo nuo 30 ligi 40%.

Iš kitos vėl pusės JAV magaziniai susiduria su sunkumais politinėje srityje. Per pastaruosius mėnesius „Life“ ir „Reader's Digest“ yra pavirę propagandą, reikalaudami aiškios laisvės prieš ekspansinius sovietų planus. Šie žurnalai jau smarkiai buvo užplūti kairiųjų partijų. JAV net nurodoma, kad JAV mėnraščiai ofenzyva esanti įžanga į ekonominę ar net karinę ofenzivą.

Tenka dar čia pastebėti, kad šios vasaros pabaigoje ir JAV zonoje Vokietijoje pradėta plaktinti JAV spauda, leidžiant ją įsigyti ir vokiečiams. Platinama „Reader's Digest“, „Time“, dienraštis „New York Times“ ir kt. Nepasakytume, kad šioji spauda nekeitų sudomėjimo ir kad jos būtų per daug.
V. Rim.

Ryškosios asmenybės

Paul Henri Charles Spaak

1899 metais Bruckelo teatro kilmingojo direktoriaus žemba susilaukė trečiojo įpėdinio. Jam davė trimis vardais ir palaimino meno karjerą taip, kaip buvo palaiminę jo du brolius pirmtakais: vienas tapęs literatu, antrasis — reformatoriu ir vadintuoju. Mažoji Pauluko motina slapta betgi gėdė, kad jos naujasis atneštinis būtų ministras... Tąjį mintis jis atsirado neatsitiktinai; ji buvo sukelta jos brolio Jeanson, kurs tuomet jau buvo užėmęs teisingumo ministerio kėdę ir kurs vėliau apmokėjo savo karjerą Buchenwald koncentracijos stovykloje miršint neišsikios aplinkybėse, panašiose, kaip ir visos tos garšingios vietovės aukos... Gal motinos valia ir buvo tas variklis, kurs anksti pažindino politinį jausmą Spaak gyvenime. Pradžinias savo senelį iš motinos pusės, Spaak nutarė pasidaryti socialistu, nors anuo laiku dar mažą supratimo turėtoją apie patį socializmą. Išmokęs advokato amato ir įsijungęs į viešą socialistinį gyvenimą, Spaak greitai susikūrė miltą, pilną šepelinėjams, kad jis bus socialistų partijai „der kommende Mann“. Salia Vandervele, žinomo belgų socialisto teoretiko ir praktiko, Spaak liko, kaip naujoji Belgijos socializmo viltis. Kaip geras teisingininkas, savo fiziniu judrumu, o kaip advokatas, savo dvasiniu lakumu ir inteligencija, Spaak tuomet patį išsiuomėjo priekiniu Bruckelo aukštoje visuomenėje. Vos 30 metų pasiekęs jis jau buvo parlamento narys, o 1932 metais pradėjo ministerio karjerą, kurią ir tebetęsia iki šiol dienai. Perėjęs per pašto ir transporto ministeriją, jis galutinai sustojo užsienio reikalų ministerijoje, kur jo šeiminkaujama ištisas dešimtmetis. Žinant, kad Belgijos ministerijos yra viena iš mažiausiai pastovių vietų, Spaak'o dešimtmetinį išsilakymą reikia vertinti, kaip rekordą Belgijos istorijoje. Nuo 1936 metų Spaak be pertrūkio vadovauja Belgijos užsienio politikai, vadovauja kantiškai, bet su dideliais perygyvinimais, triukšmingais epizodais, laimėmis ir nesėkmėmis. Po Vokietijos invazijos į Belgiją 1940 metais, Spaak, kaip užsienio reikalų ministras, perygyveno drauge su savo ministerija tremtinio ir bastingo dalį. Nepavykus tikinti karalių Leopoldą palikti Belgiją ir keliauti emigraciją, jam pavyko tikinti ministerį pirmininką Pierlot, kad šis trauktųsi su visa vyriausybe Prancūzijoje, o iš ten vėliau ir Londoną. Ketveris metus Spaak, svetimoje žemėje būdamas, vedė Belgijos diplomatinę kovą, niekadoms neabejodamas, kad laimėjimas tikriausiai ateis. Londone jis buvo vienas tų Belgijos vyrų, kurie palaikė belgų tautos viltį.

Čižių vyriausybės iš Londono, Spaak tęsė ir tebetęsia ministerio karjerą. Sunkios tarpautintuose susitikimuose jis atstovauja Belgiją, galima sakyti, asmeniškai... Asmeniška jis buvo išrinktas ir Jungtinių Tautų visuotinio susirinkimo pirmininku; išrinktas dėl to, kad jis savo politika įjungė Belgiją į anglo-sakų sumanyvą tinklą, kad jis atstovauja vakarų Europos kultūrą ir yra aistringas megejas tiesios ir protingos taikos. Tokiu pat pagrindu jis buvo išrinktas ir pirmininku tos konferencijos, kuri yra vadinama „Pary-

Mažoji Lietuva - tikra Lietuva

(Atkelta iš 4 pusl.)

dinas gavo pasipirties iš Vokietijos, pasistatė tvirtoves ir taip užėmė vieną sritį po kitos. Jei prišai būtų buvo vieningi, ordinas niekaip nebūtų jų įveikė. Dėl to, kad vieną sritį nesirūpino kita sritimi, ordinas juos vieną po kitos paverė. Tik kada prišai pamatė jiems grėsiantį pavojų, suklio visos paverėtos sritys. Dar laisvos sritys atėjo jiems talka. Po ilgų, sunkių kovų ordinui pavyko sukliūmą užloplinti ir vėl užimti tolimesnes sritis. Karalius Otokaras atėjo pagalbui su didėle (63.000 karių) kariuomene. Su jo pagalba ordinas galėjo užkariauti Sambiją ir ten jo garbei 1255 įkurti pilį, joo vardu pavadintą Karaliaučiumi. Paverętos prūsos ordinas traktavo labai kietai, žiauriau su jais elgėsi. Jie turėjo dirbti sunkius baudžiaininkų darbus, statyti pilsis ir buvo net verčiami kovyti prieš savo brolius. Daug riterių dėl savo žiaurumo ir neteisingumo buvo labai neapkamčiami.

Autorius pavyzdžiu paduoda tokį atsitikimą: „Nežmoniška darba įvykdė Natangijos vogtas Wunderlichas. Jis sukviėtė daug kilniųjų prūsų valisėms. Kada svečiai linksmal gėrė, jis prisasiūlo, lepe iš oro užremti duris ir namą padegti. Visi uždarytieji turėjo bėgti mirtingai žūtį.“

„Po to įvykio suklio visa tauta ir baisiai keršijo. Narsaus Montės vadovaujami prišai pasiekė vieną pergale po kitos, tačiau vis naujai kryčiuočių būriai atvyko iš vakarų ir papildė ordino nuostolius. Karingųjų prūsų skaičius nuolat mažėjo. Neteikė beveik visų vadų, pagaliau ir Montės, jie po keturiolikos metų žiaurios kovos turėjo pasiduoti stipresniam priešui. Tada pasidavė ir iki tol laisvos išlikusios sritys. Tokiu būdu 1283 m. buvo Prūsijos užkariavimas užbaigtas.“

Kryščiūnais sekė daug vokiečių kolonistų (pirklų, amatininkų ir ūkininkų). Pradžioje jie apsigyveno tik prie pilių ir miestų saugumo sumetimais. Dėl to prie pilių greit išaugo miestai. Kolonistams ordinas suteikė didesio privilegijas. Tąti viliojo vis naujus kolonistus į Rytus. Vėliau kolonistai jau pradėjo kurtis ir toliau nuo pilių ir miestų. Tokiu būdu vokieckumas skverbėsi vis tolyn, tuo tarpu mažos gyvenvietės nuolat nyko. Tik labai maža dalis vietniū, kurie išliko gyvi, priėmė krikščionybę. Dauguma išbėgo į Lietuvą. Nuošaliose vietose pagonytė išilakė iki kuršiūnų (17 amž.) laikų.

Paverętos prūsos, ordino meistras sustvirtino Vyslos pylimus ir tokiu būdu buvo lai-

žiaus taikos konferencija“ ir kurioje jis kartą pasakė: „Aš esu jau paverętos nu nerimto kai kurių delegacijos narių supratimo apie talką ir apie mums skirtus uždavinius... Tarpautintinės konferencijos Spaak pasitiki karta, ir kiti pasitiki juo. Bet gi vidaus politikoje Spaak'ui nesiseka, nes kiek kartų jam buvo pavesta sudaryti ministerių kabinetą, tiek kartų jam vis nepavykėdam... Bet už tai jis jaučiasi gerai ir nepakeičiamas užsienio reikalų ministerijoje.“

V. Audrins

mėta didelė Vyslos lanka, derlingiausia visoje provincijoje žemė.“

Kovos su lietuviais

Vokiečių ordinas, laimėjęs prūsus krikščionybę, laikė save pareiga ir lietuvius laimėti krikščionybę. Bet lietuviai buvo pabėgusių iš ordino priespaudos prūsų išpėti ir sukūristi. Taip prasidėjo kovos su lietuviais, užsitęsęs daugiau negu šimta metų. Žymenių kovų per tą laiką beveik nebuvo. Ordinas organizavo žygius pasienio sritiū plėsti. Norėdamas apsaugoti nuo lietuvių puolimų, ordinas pasistatė pasienyje, prie Nėmuno, pilis, tarp kitų Tilžės ir Ragainės pilis... ir t. t. Kaip po Prūsijos užkariavimo vokiečiai ten jaučėsi, puikiai iliustruoja ordino meistro išleistas įsakymas organizuoti piliečių apsaugai būrius krašto gynybos reikalmis. Kiekvienoje dirbtuvėje buvo įskaita turėti kardą, skydą ir jėtį. (Tai rodo, kad kolonistai nesijautė saugūs.)

Istorijoje pabrėžiama, kad vokiečiai kultivavę kraštą ir padarę jį turtingu. Bet kiekviena proga jie pamiršta priminti, kad ne jie, bet patys lietuviai visa tai padarė, vėrgaudami atėjędams užkariautojams. Lietuviai vėrgaudami turėjo statyti jiems pilsis, pilti pyimus, kasti kanalus, dirbti ju žemes ir dar savo derliaus dalį atiduoti ponams. Tai puikiai pavaiduoja mūsų žymus poetas Kristijonas Donelaitis. Dėl to reikia klausiamą patstatyti taip, kaip jis tūrai atrodė. Ne vokiečiai kultivavę Prūsiją, bet prūsai lietuviai kraują ir prakaitu sukūrė kultūrą ir praturtino kraštą, o vokiečiai okupantai tik žiūrėjo rankas i kisenus susikėbė, bilzinas mankštino baudžiaininko lietuvio nugarą ir jo kraują bel prakaito vaisius sau pasimė. Vos atėję jie išuodė turtingus to krašto gyventojus, pasisavino jų turtus ir žemę, jų vaikus ir moteris paėmė ir verėsi ir tada iš tų verų lobo. Kokių pagrindu jie šiandien gali sakyti, kad jie turi teisę į tą kraštą? Ar kalzeris arba Popiežius turėjo teisę plėšikams padovanoti svetimas žemes, ramkį ir kultūringų tautų apgyventas vietas? Čia, kaip ir daugumoje vokiečių tautos aktuose, visie paremtu smurtu ir apgaule. Jie patys tvirtina, kad gyvenojai buvo iš lietuvių išbėdę, iš dalies bėgo į Lietuvą, o paskui pradėjo likinti, kad lietuviai esą atėję išai, po maro mėtė atkeliavę ir Prūsus.

Nors vokiečiai didėliais žiaurumo naldino lietuvius ir stengėsi viską išnaikinti, kas primena jų smurto ir žiaurumo pėdsakus, kraštą liko iki pat paskutiniųjų laikų lietuviškas. Savo žiaurumu jie nepanikino net lietuvių egzistencijos net lietuvių teisė ir tą kraštą yra visiška nepagrįsta, nes to krašto prijungimas prie Prūsijos buvo padarytas smurtu, prieš tų gyventojų valią ir patvirtintas žiauraisiomis priemonėmis. Mažosios Lietuvos kovą už laisvę nesiliovė iki šių dienų. Visa laisvė lietuvių kentejo kalėjimuos, ištrėmime, gyveno panekioje ir priespaudoje. O načių laikais šimtai kilniųjų prūsų lietuvių žuvo koncentracijų stovyklose, tūkstantais kentejo kalėjimuose, o kiek jų buvo iš gimtojo krašto ištrėmti — net nesuskaityti. Tai aiškiai rodo, kad lietuviai savo laisvę troškimo neįsisėdėjo, kad jie niekad nesuko su žemes pirmesiu likimu. Ar visos ju aukos turi nueiti tikėtais? Ar jų pagalbos šauksmas i tautų sąžinę ir pasaulio teisingumą tū turėtų nuaidėti be atgarsio?

Mažosios Lietuvos lietuviai nebemoreli tikai maųjų objektu, vėrgais atėjędams. Po kiek aukų ir pralėto kraujo už laisvę nė viena kita tauta, valstybė ar diktatorius neturi mažiausio pagrindo reikšti pretenziją i tą kraštą, kuris darba vėrgios nusikarė ir nori tvarkyti savitai, susijungti su savo tautos kamliu ir eiti vienu likimo keliu. J. Gr.

Bad Mergentheimo lietuvių gimnazijai skubiai reikalingi šie mokytojai: lituanistai, -ė ir muzikos dainių.

Kreipitis šiuo adresu: Bad Mergentheim, „Sixt“ Haus, L. Bidsas.

Apie Argentina ir lietuvius

Lietuvių tremtinių tarpe vis didėjant sudomėjimui dėl galimybių emigruoti į Pietų Ameriką, ypač Argentina, apie šią šalį čia duodame žiūpsnį bendrų pastabų.

KRASTAS

Argentinos respublika ploto atžvilgiu yra antroji Pietų Amerikos valstybė, beveik iš 3.000.000 kvadratinį kilometrų. Ji turi arti 14 milijonų gyventojų, tai vienam kvadratiniam kilometrui tenkėna net 5 žmonės. Tai, be abejoj, viena mažiausiai apgyventų pasaulio šalių.

Pietinės jos provincijos — milžiniški Patagonijos plotai tebėra tušti traukuliai, kur retų gyventojų pagrindinis verslas yra galvijai, ypač avys. Dauguma argentiniečių ir emigrantų susiję Buenos Aires, Cordobos (skait. Kordobos), Santa Fe ir Entre Rios provincijose. Derlingumo, klimato ir civilizotumo požiūriu šis sritis patogiausia. Joje nėra tikrų žiemų, nėra nė nalkinčių karščių. Patagonijoje, kaip Chubut (sk. Ciubut) ir Santa Cruz provincijose, skurdus akmeningas dirvožemis, smarkūs vėjai ir ilgos žiemos, o šiaurėje, prie Brazilijos, Pragrajavus ir Bolivijos sienų, priešingai — tropiški karščiai. Chaco (Ciako) miškai ir pelės europiečiams apgyventi beveik neįmanoma.

Visu Pacifiko pakraščiu, kaimynystėje su Čilės valstybe tęsiasi Andų kalnai, vietomis net 6.000 ir 7.000 metrų arktiški. Jų slėniuose ir aplynkėse, ypač Mendozos provincijoje, puikiai auga vynuogės. Natūralu, tokiu ligio laisvystėje, kaip maždaug nuo Suomijos iki Sacharos, klimatas, žmonės ir gyvenimo būdas labai įvairuoja.

PIRMUTINĖ AMERIKOS PIETUOSE

Argentina yra pirmutinė P. Amerikos valstybė savo ekonominiu turtingumu ir civilizacijos bei kultūros lygiu. Jos gyvulininkystė, kviečių ir kukurūzų ūkis garšūs visame pasauly. Auga įvairiausių rūšių vaisiai, mėsos, cukrinės mėsėdės ir vynuogės. Iš abiejų Amerikos kontinentų vymo čia pagamina mažiausiu analabėtu nuosimėji. Ji išliko šalia universitetus, o knygu ir periodinių spausdinių leidimui stovi pirmoji vietoje po J. A. V. ir Kanados. Buenos Aires kinygomis konkuruoja su Now Yorku. Rašyba Argentinioje yra ispanų bendrinė; šnekamoji tarmė castellaniska. Iš kitų dažniau vartojamų kalbų pirmoje vietoje yra anglų, prancūzų, italų, rečiau ir vokiečių.

Federalinė stotinė Buenos Aires turi virš penstočio milijono gyventojų. Tai žymiausias P. Amerikos didmiestas. Kiti didesni miestai: Rosario (500.000 gyv.), La Plata, Cordoba, Santa Fe, Mendoza ir Bahja Blanca. Miestuose didėl procentą sudaro įvairių tautų emigrantai; Buenos Aires, manoma, jų esant apie 40-50 procentų.

KLIMATAS

Argentina, Urugvajus ir Čilė klimato požiūriu šiaurės rytų ir vidurio Europos emigrantams aklimatizotais yra palankiausias P. Amerikos šaly. Jos daugiausia ir civilizotios. Vis dėlto, net ir šiu šalių klimatas daugeliui nėra i sveikata. Apskritai, čia žmonės greičiau sensta, savotiškai australinio pusrutulio žemės ir saulės šaukėma mūsų žmones vargina ir slėgia. Metų laikai čia priešingai Europos laikams.

Žiema P. Amerikoje vadinami birželio, liepos ir rugpjūčio mėnesiai. Vidurvasaris — gruodis, sausis ir vasaris. Daugiausia apgyventose Argentinos srityse vasaros karščiai įvairuoja tarp 35-45 Celsijaus laip. Žiemos m. apie Buenos Aires nesielgi nesti, bet būna dažnai lietaus ir įkyrių šaltų miųgų. Kadangi pats miestas stovi prie didžiulės La Platos upės, apspausa lygumų ir pelkių, ora čia tiek žiema, tiek vasara yra perdaug drėgnas, nepatogus reumatizmo ir plaučių ligoms.

LIETUVIAI ARGENTINOJE

Lietuviai, gal jų 90%, gyvena pačiame Buenos Aires mieste, jo priemiestuose ir to paties vardo provincijoje. Tikros statistikos nėra, tačiau nuosaikai apskaičiuojama, kad Argentinioje gyvena apie 30.000 mūsų tautiečių, čia atvykusių daugiausia tarp 1926-1930 metų. Nugalėdami aklimatizavimosi sunkumus, perygyvėnę nedarbo krizes, pramokę kalbos ir prisitaikę prie naujų papročių, dauguma lietuvių išsikūrė kad ir ne ištaigalį, tai betgi pakankamai, o kai kurie ir gerai. Dalis dirba fabrikuose, dalis ėmėsi amato, verslo, nuėjo porteriams, šoferiams ir kambariniais tarnais i turtingųjų namus. Vienas kitas pralobė įsitaives nuosavas įmones. Žemės ūkiu lietuvių Argentinioje verčiasi mažai.

Deja, reikia priminti, jog tam tikras skaičius mūsų išėvių, kaip Argentinioje, taip Urugvajuje ir Brazilijoje, gyvenimo kovos neatlaikė ir žuvo. Kartais per didėlė išlėmpimas dėl materialinio būvio, toks nors išlėmpojimas (gana dažnas reiškinys P. Amerikoje), apsvyrtimai, tėvynės nostalgija, klimatas palausia sveikatai, sauard nervus. Buenos Aires, pavyzdžiui, psichiatrinėse ligoninėse ir prieglaudose vis pasitaiko po keleto, net kelioliki lietuvių ir lietuviečių. (Tus daugiau)

We Learn English

Laisvas anglų kalbos kursas „M. K.“ skaitytjoms
The Thirty Fifth Lesson — Trisdešimt penktoji pamoka

Pradžiai dar šiek tiek apie sakinį. Žinome, kad dešimtis praeitoj pamokoj išvardintų žodžių dažniausiai eina prieš veiksmažodį. Tačiau vartojant juos su pagalbiniu veiksmažodžio to be Present ir Past Tense jie eina tuo ju veiksmažodžio to be, sudėtinuose laikuose tarp pagalbiniu veiksmažodžio ir atitinkamos veiksmažodžio to be formos. Pvz., "I am seldom at home" — aš esu retai namie. "We were frequently alone" — mes buvom dažnokai vieni; tačiau: "We shall always be punctual (pamkė)" — mes visuomet būsim punktualūs.

Klausiamuosiose ir klausimose šitie žodžiai eina tuo ju įvardžio arba sakinio gale. "Do you sometimes go for a walk?" — ar jūs einat kada nors pasivaikščioti. T. p. galima pasakyti "Do you go for a walk sometimes?"

Kad būtų lengviau įsisąmoninti šias taisykles, išvėrskite šiuos sakinius:

- 1) Aš dažnai einu pasivaikščioti.
- 2) Ar jūs, paprastai, namuose kalbate lietuviškai?
- 3) Ar jis visuomet taip garšiai kalba?
- 4) Aš esu retai namuose.
- 5) Aš esu visuomet vienas.
- 6) Ji dažnai serga (yra serganti).
- 7) Ar jūs esiate namo vienas?
- 8) Jūs būsite teatre penktadienį penktą valandą.
- 9) Ar jūs draugas dažnai būna namuose?
- 10) Ar jis visuomet tokiu piktais?

loud (laud) — garšiai at home — namuose home — namie, namo

railway station (rėiulė stėšn) — geležinkelio stotis
railway-train (rėiulė trėn) — geležinkelio traukiny
express (ėkspres) — ėkspresas
fast train (fast trėn) — greitasis traukiny
ordinary train (ordinari trėn) — paprastasis traukiny
goods-train (gūdstrėn) — prekinis traukiny

Kai kuriems laimėjimams pupils teks gal išskeltai i užjūri, todėl — porą žodžių apie kelionę laivu.
harbour (harbor) — uostas
boat (bot) — laivas
cabin (kabin) — kabina
deck (dekk) — denis
a smooth crossing (zmuz krosing) — išsireisklėmas, kuris anglų kalboje vartojamas, kai kalbama apie pasisekėjusį pervažiavimą vandeniū: smooth — švelnus, ramus; crossing — perkėlimas, peržengimas.
seasickness (zysikėnis) — jūros liga
the wave (vėv) — banga
landing stage (landing stėdž) — tiltelis, kuriuo nueinama nuo laivo ant kranto

Pabaigai — netaisyklingieji veiksmažodžiai:
keep, kept, kept (kyp, kept, kept) — laikyti
kneel, knelt, knelt (nyl, nelt, nelt) — klūpoti
know, knew, known (no, niu, noun) — žinoti
lade, laded, laden (ėd, lėdėd, lėdn) — užkrauti
lay, laid, laid (lėd, lėid, lėid) — dėti
lead, led, led (lyd, lėid, lėd) — vesti
lead, led, led (lyp, lept, lept) — šokti (suoliu)
leave, left, left (lyp, lėft, lėft) — palikti
lead, lent, lent — paskolinti
led, let, let — leisti

Veda N. Ciriantas

SPORTO ŽINIOS

Pabaltijiečių sporto šventė Augsburgėje

S. m. rugsėjo 20-22 d. Augsburgėje įvyko Pabaltijiečių sporto šventė, kurioje praveistos lengvosios atletikos, futbolo, krepšinio, tinklinio, lauko ir stalo teniso, bokso bei šachmatų varžybos. Jei peraitis metais taip pat Augsburgėje suruošta sporto šventė yra palikus ir malonių prisiminimų, tai šiemetinė tiek savo organizacine puse, tiek varžybų įvairumu, tiek pagaliau dalyvių gausumu ir pasiektais rezultatais toli pralenkia pernyktę. Šių sporto šventei rengti Organizacinio Komiteto padėta daug pastangų, nes pasikrovo varžybos dalyvų geriausi kiekvienos tūrų tautų sportininkai, dabar gyvenę Vokietijoje. Tatal patis varžybas darė įdomesnėmis ir saviskiams ir jas stebintiems mūsų globėjams.

Nemintį smulkiau kiekvienoje sporto šakoje pasiektų techniškų rezultatų, pažymėtina, jog susidarė įspūdis, kad daugelyje varžybų neįmanoma pirmavo latvių sportininkams. Jiems įkandini, ne kiek teisuliškai sekė ir estai su lietuviais. Be kitų priežasčių, tam reikšmės turėjo geresnės treniravimo sąlygos, kadangi latvių gyvena, palyginti, gausesnėmis stovyklomis, negu estai ir lietuviai.

Idomesnės pasikrovų varžybų pasekmės tokios:

LENGVOJOJI ATLETIKA. Pasikrovo varžybose dalyvavo po tris kiekvienos tautos sportininkus, išskyrus 100 m bėgimą vyrams ir 60 m bėgimą moterims, kur kiekviena tauta atstovavo po du sportininkus. Pasiekę rezultatai vertinti šiaip: I v. — 6 taškai, II v. — 5, III v. — 4, IV v. — 3, V v. — 2 ir VI v. — 1. Bendroje taškų klasifikacijoje latvių lengvatlečiai — 146 taškų, estai — 118 ir lietuviai — 111 taškų.

60 m bėgimas moterims: 1) Remeikiūtė (Liet.) — 8,5 sek., 2) Kapustinė (Latv.) — 9,6 sek., 3) Spruzovec (Latv.) — 8,7 sek.
 400 m bėgimas vyrams: 1) Teteris (Latv.) — 53,0 sek., 2) Gorskovs (Est.) — 53,4 sek., 3) Dramantavičius (Liet.) — 53,5 sek.
 Rutulys vyrams: 1) Maalsten (Est.) — 14,60 m, 2) Z. Puzinasukas (Liet.) — 13,99 m, 3) Millers (Latv.) — 13,53 m.

Rutulys moterims: 1) Baranaukaitė (Liet.) — 10,90 m, 2) Konce (Latv.) — 10,76 m, 3) Samoveca (Latv.) — 10,39 m.
 Suolis sukišči vyrams: 1) pasidalino Liepnėkis (Latv.) ir Kernius (Liet.) po 1,80 m, 2) Kaurma (Est.) — 1,75 m.
 1500 m bėgimas vyrams: 1) Lillakas (Est.)

— 4:12,3 min., 2) Tendys (Liet.) — 4:16,5 min., 3) Laipeiniks (Latv.) — 4:19,6 min.
 Suolis į tolį vyrams: 1) Supronas (Liet.) — 6,85 m, 2) Kernius (Liet.) — 6,74 m, 3) Gunarsons (Latv.) — 6,61 m.
 Letis vyrams: 1) Stendzeneks (Latv.) — 67,28 m, 2) Hakelis (Latv.) — 58,66 m, 3) Hannibal (Est.) — 53,81 m.
 3000 m bėgimas vyrams: 1) Tendys (Liet.) — 9:11,3 min., 2) Laipeiniks (Latv.) — 9:19,5 min., 3) Pehlak (Est.) — 9:30,8 min.
 Estafetė 4x100 m vyrams: 1) Latvija — 45,3 sek., 2) Lietuva — 45,4 sek., 3) Estija — 46,1 sek.
 Estafetė 4x60 m moterims: 1) Latvija — 32,1 sek., 2) Estija — 33,2 sek., 3) Lietuva — 34,8 sek.

TINKLINIS. Vyrų grupėje: 1) Latvija, 2) Estija ir 3) Lietuva. Pasikri susitikimai davė šias pasekmes: Latvija-Lietuva 2:0 (15:6) (15:6); Estija-Lietuva 2:1 (11:15) (15:13); Latvija-Estija 2:0 (15:6) (15:13).
 Moterų grupėje: Latvija-Lietuva 2:0 (15:7) (15:5); Estija-Latvija 2:0 (15:0) (17:15); Lietuva-Latvija 2:0 (15:0) (15:1).

KREPŠINIS. Čia žaidė tik vyrų penketukai, pagal škovotas vietas pasiskirė: 1) Lietuva, 2) Latvija ir 3) Estija. Pasikri susitikimai: Latvija-Estija 47:8 (21:2); Lietuva-Latvija 27:20 (7:8); Lietuva-Estija 47:11 (14:4).

FUTBOLAS. 1) Latvija, 2) Lietuva, 3) Estija. Pasikri susitikimai: Latvija-Estija 9:1 (4:1); Lietuva-Estija 3:0 (1:0); Latvija-Lietuva 3:2 (3:0).

BOKSAS. Latvija-Estija 5:3; Estija-Lietuva 5:3; Latvija-Lietuva 5:3.

ŠACHMATAI. Estija-Lietuva 4:2; Latvija-Estija 5:0:5; Latvija-Lietuva 3:5:2:5.

STALO TENISAS. Pirmąją vietą iškovojė Garunkėtis (Liet.), finalu penkių setų kovoje nugalėjęs Meiliū (Liet.).

Ta pačia proga Augsburgėje buvo suauktas sportininkų bei sporto veikėjų susirinkimas organizaciniams lietuvių sporto reikalams tvirtinti aptarti. Išsiaiškinti aktualiausias veiksmų klausimus, išrinktas laikinis organizacinis sporto reikalams tvarkyti komitetas, į kurį įėjo dar še septynių lietuvių žinomi sporto veikėjai: V. Bakūnas, Z. Puzinasukas, Br. Keturakis, L. Baltrūnas ir N. Čekėnas. Linčinė sudarytąjį komitetą įnešė gyvybę ir lietuvių trenirinių sporto gyvenimą, įtraukiant į jį stovyklų gyventojų mases.

Tarptautinis šachmatų Turnyras Vatenstede

S. m. rugpjūčio 28 d. Vatenstede lietuvių apylinkės komiteto suorganizuotas tarptautinis šachmatų turnyras. Turnyro globėjais maloniai sutiko būti: Major. Pease, vietos komendantas, Mr. Scheittler, UNRRA Group Director, Mr. A. Corcos, UNRRA Team Director.

Techniškuoju turnyro vadovu buvo stovyklos komendantas major. E. Vismantas (lietuvis), turnyro teisėju Monachov (ukrainas).

Turnyre dalyvavo didmeisteriai Koblitz ir Eigner (Braunšvigo vokiečių šachmatų klubas); Lietuvosmeisteriai — P. Tautvaišas, R. Aurlauskas (Dillingenas), Skėma ir Zalis (Blombergas), Jurksaitis (Vatenstede); latviųmeisteris Teteris (Hallendoras), Ziluzis ir Brants (Vatenstede latviai), Monachov (ukrainas).

Turnyras buvo pradėtas rugpjūčio 28 d. 16 val. Vatenstede lietuvių sveitinėje. Čia pasakė kalbas Mil. Gog. igaliojinis Major. Brigs ir turnyro vadovas major. Vismantas. Taip pat buvo pasiskirstė 6 dovanos. Tuojau pat prasidėjo pirmasis ratas. Be kitų, pirmame rate susitiko Lietuvosmeisteriai Tautvaišas ir Skėma. Po trijų valandų įtemptos kovos mažą persvarą iškovojė Tautvaišas ir jis šią partiją laimėjo. Šis laimėjimas ir užtikrino jam pirmąją vietą. Skėma daugiau partijų iš 10 susitikimų nepralaimėjo. Tautvaišas viena

partiją sulaukė lygiomis su vokiečių didmeistriu Koblitz.

Turnyras tęsėsi iki 5 rugsėjo. Kaip rodo galutiniai rezultatai, pirmasias vietas iškovojė lietuviai. Štai tie rezultatai: I vieta — Tautvaišas 9,5 taškai, II vieta — Skėma 9 taškai, III vieta — Aurlauskas 7,5 taškai, IV vieta — Zalis 6,5 taškai, V vieta — lietuvis Teteris 5 taškai, VI vieta — vokiečių didmeisteris Eigner 4,5 taškai, VII vieta — lietuvis Jurksaitis 4,5 taškai, VIII vieta — vokiečių didmeisteris Koblitz 3 taškai, IX vieta — latv. Ziluzis 3 taškai, X vieta — Monachov (ukrainas). 2 taškai XI vieta — latv. Brants 0,5 taško.

Rugsėjo 5 d. 16 val. įvyko turnyro baigtuvės. Turnyro globėjai pasakė atitinkamas kalbas ir išdalyjo dovanas. Turnyro vadovas major. E. Vismantas padėjojo globėjams ir dalyviams.

Rugsėjo 6 d. 11 val. Tautvaišas ir Aurlauskas davė simultoną Vatenstede lietuvių gimnazijoje, kuriame dalyvavo taip pat ir stovyklos šachmatininkai. Simultoną atidūrė gimnazijos direkt. P. Stankevičius, dėkodamas Lietuvosmeisteriams už suteiktą tokios gražios progos ir ragino savuosius — mokytojus ir mokinius kietai kovoti. Simultoną dalyvavo 17 lentų, iš kurių viena išlošė, o 16 pralošė. Tu mūsųmeisteriai dar kartą rodo savo pranašumą, kovodami su tokiais gausių priešu.

Mes ieškome savųjų

- 2030. Armīnienė Ona (Hanau, Litaūisches Lager) — sūnaus Armino Eduardo.
- 2031. Stankevičius Simanas (Kassel-Oberrhein, Mattenberglager) — tėvo Stankevičiaus Simano ir motinos Stankevičienės Kunigundos.
- 2032. Vyūnaskas Andrius (Kassel-Oberrhein, Mattenberglager) — sūnaus Vyūnasko Jono.
- 2033. Kuršis Valerijonas iš Latvijos (Rendsburg, Lettenlager) — savo brolio Kuršio Antano ir kt. pažįstamų bei giminių iš Lietuvos.
- 2034. Jockienė Ona (Hanau, Litaūisches Lager) — savo vyro Jockaus Jono.
- 2035. Šalčinienė Marija (Hanau, Litaūisches Lager) — sūnaus Šalčinio Vytauto.
- 2036. Račičūnienė-Bakerytė (121) Blombergs Lippe, Heutoursir. 16) — tėvų brolių, seserų ir pažįstamų.
- 2037. Gelvinaskas Zenonas (121) Meerbeck b. Stadthagen, Litaūisches Lager) — brolių Kosto ir Vacio, seserų Bronės, Stapės ir Birutės, draugų ir pažįstamų.

- 2038. Girėnė Marė (121) Meerbeck bei Stadthagen, Litaūisches Lager), Girėnas Vincas ir Stasio, Saulio Domo.
- 2039. Amerikos lietuvis Markevičius Ieško Mataškis (121) Hanau. Noričijai sužinoti ieškojimo sąvea, krepšinai į Tamkuntų Prana, 121, Hanau, Litaūisches Lager, Bl. 3 n. Žirm. 87.
- 2040. Šterblėnė Helena (Boockhorn/Delmenhorst, Stedinggerstr., bei Kossen) — savo sesers Marčionienės-Gornaitės.
- 2041. Gudgūrienė-Račinaitė Marija (D. P. amp Spakenberg I., Seestacht u. Hamburg, Danmark) — savo brolio Račinio Benjamino, ligi rugpjūčio mėn. buv. amerikiečių nelaisvėnį Prancūzijoje.
- 2042. Kapočius Povilas (Eitenheimmünster, Kr. Lahr/Baden, Kurhaus) — Kapočiaus Ambrazo ir Kapočiaus Alfonso.
- 2043. Šumanai Teofilė ir Juozas (D.R.K. Lejren, Block II, Nymninged, per Nørve Nebel, Danmark) — sūnaus Šumano Jono, 19 m. amžiaus.
- 2044. Skrebė Jonas (124) Itzehoe, Kaiserstr., Litaūisches Lager) — savo žmonos Skrebėnės Zosės, sūnaus Algimanto, dukterų Anelės ir Aldono

Lenkijos ūkis geležinės...

(Atkelta iš 4 pusl.)

saugomų raudonarūmių, dirba ištais pa, naudojant vokiečių jėgą. Stetino uostas taip pat užtvertas eilinio žuovro žvilgniai ir naudojamas išimtinai iš Vokietijos vežamų prekių perkrovimui ir sovietų laivus. Prie Stetino esąs Poelitno miestas, kuriame sukurtu centruota sintetinio benzino gamyba, išsiai užtvertas ir sudaro „valstybę valstybėje“. Dar joks lenkas ten nebuvo kojos iškėles.

Savo laikui Mikolaičikas, visai užklauskas savo kolega, pramonės ministerį Minca, kodėl iki šiol, nors skelbiama 100% ir didesni lėmėjimai anglies gamybos srityje, eilinis Lenkijos gyventojas privalo vis dar juodoje biržoje mokėti už anglies toną iki 1000 žolų, kodėl uostuose užsienietiki laivai turį gašti savaltėmis, laukiant žadėtosios anglies bent gržiūmūi tēviskės uostų ir pan, aišku, buvo gera suprasitas, ką jis tu klausimui norėjo pasakyti ir jam buvo atkirsta, jog tokia demagogija, esa, jis dar kartą įrodas savo ir savo partijos nepraugiską nusistatymą Sov. Sąjungos atžvilgiu, tuo baigiant bent kokias diskusijas anglies gamybos ir jos sunaudojimo klausimui. Atrodo, kad tikrai tuo klausimui komentariai nerelikingai.

Visa tai liestu, bet apgraibomis, Lenkijos ir Sov. Sąjungos ūkinio bendradarbiavimo „šėmyniską“ pusę.

Dabartinės Varšuvos vyriausybės vedamuoju ūkio politika oficialiai vadovaujasi t. v. liepos manifesto šūlais, kurių pagrindiniai būtų: žemės reforma ir pramonės suvalstybinimas.

Kalbant apie žemės reformą, apčiuopiamų laimėjimų prie geriausių norų negalima konstantuoti jau vien dėl tos priežasties, kad, kaip jau matėme, dauguma dvarų nepriklauso lenkų valdžios organų kompetencijai, iš kitos pusės, juos išparcelavus, naujakūrių įkurdinimas vistiek liktų beklybą ore, kol negalės būti išsprestas valstybiniam mauti stambiųjų sričių vyriausybės pažangiųjų dvasia netikėtų be jokios jėkos, sugalvota steigti t. v. „ūkio bendroves“. Atseit, iki galės būti konkretiai išsprestas naujakūrių įkurdinimo jiems skirtuose sklypuose klausimas, tuose, kad ir negausiuose, dvaruose, kur tai sąlygos leidžia, naujakūriai, „lalkiniai“ sudarydami tą „ūkio bendrovę“, bendrai naudojasi skirtuoju dvaro trobesiais, mašinomis, derliumi ir kitomis Dievo dovanomis, jei jų ten dar kas yra. Kuo tos „ūkio bendrovės“ kvepia, neretia ne lenkai daug aiškinti. Tai ir nenustobatu, jei apie jas pastaruoju metu nieko negirdėti ir vyriausybė toje srityje nėra paskelbusi ypatingiųjų laimėjimų.

Šiaip gi, senojėje Lenkijos teritorijos dalyje, žemės nuosavybės klausimas nėra naujoms laiko dvasios sukretas, išsiskyrus, Žinoma, stambiuju dvarininkūi ir šiaip „laudies priešų“ nuosavybes. Tuo tarpu naujai prijungtos srityse naujakūriai ir reparažiantai, palikę savo ūkius ir visą turą už Bugo, dar šiandien tebeauklia nuosavybės dokumentų ir rekompensatos.

Lenkijoje visos pramonės įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 50 darbininkų — suvalstybtosios. Tačiau yra pramonės šakų, kurios, neatsižvelgiant tos normos, išsiai suvalstybtosios arba valstybės monopolizuojamos. Pvz., visos ir kinfokacija susijusios pramonės ir prekybos šakos (cinai) suvalstybtosios, svaigiųjų gėrų ir rūkalų pramonės monopolizuota ir t. t. Čia vėligi lenkia skirti didi skirtingas Lenkijas: senąją Lenkijos teritorija, kuriai bent iš dalies taikoma smulkiosios pramonės palikimas privačiosiose rankose, ir naujai prijungtasias sritis, kur privačios nuosavybės klausimas visiška negėzistuoja. Prijungtos srityse, kurios išimtinai administruojamos Aigtautųjų Žemų ministerio Gomułkos (kompaktijos gen. sekretoriaus) prietais net iki to, kad vieną gražia dieną visil lenkų tautybės asmens, įsikūrę nuolatiniame gyvenimui tose srityse, savo nustatytos formos blanket visam tu asmenų turimajam turtui surašyti, pradėdant baldaus ir baigiant nosinėmis ir kojaraščiais, ten pat pažyminti, kad visa tai laikoma valstybės nuosavybe...

Kaip paprastai tokiais atvejais, pramonės suvalstybinimas pirmoje eilėje davė nepaprastai išplėstą ir komplikuoatą administracijos aparatą. Toje srityje ryškiausias subiuokratišimo pavzdys pasirodė Varšuvoje, kur praetia žiema, pvz., anglies pasiskirtymo kompetencija buvo pasiėmusios net 11 įstaigų, gi kur liko pati anglis, eiliniam Varšuvos gyventojui liko tik spėlioti. Bent iki šio metu įvairių suvalstybtosios pramonės centrų ir šiaip įstaigų pagrindiniu uždaviniu buvo planuoti ir lauksimų laimėjimų duomenis (neišvengiamai 100%) skelbti visuomenės žiniai.

Ne be to, kad kiekviena proga, kalbant apie pramonės suvalstybinimo reikšmę, nebūtu pažėbržiama, jog laudies demokratijos santvokioje paliekama ir valstybės globėja ma privati nuosavybė.

Kokioje padėtyje atsidūrė privačios nuosavybės likučiai, išryškėja iš aplinkraščio, išėjusio vieno geležies pramonės centro. Jame nuorodoma, jog geležies pramonės žaliavos ir gaminiai negali būti skirstomi privačioms firmoms, o tik išimtinai valstybinėms įmonėms ir kooperatyvams. Taip sprendžiant žaliavų pasiskirtymo klausimą (o taip jis sprendžiamas

visose pramonės srityse), paaiškėja valstybės globioje paliktos privačios pramonės situacija. Nėra abejonės, kad tokiu ūkio politika vyrant, privati kapitalas nerodo noro prisidėti prie krašto ūkio atstatymo darbo.

Tose srityse, kur privačiai inicilytai paklta kiek didesnė judėjimo laisvė, matosi ir apčiuopiami rezultatai. Pavyzdžiui, privatių krautuvių savininkai net tokioje noro žemės nuosaukyje Varšuvoje sėkėbūje atstatyti prekybą, tuo būdu, lenkų spaudos fejletonų kalba kalbant, atstatant bent Varšuvos partėri mastu bent pakentamiai užtikrinti gyvenitųjų sprūpinima, prekyboje (išsiskyrus užimėto prekyba) buvo palikta laisvos rankos privati inicilytai, ir, tenka pripažinti, lenkų gausumas ir įvairumas krautuviuose, bent išoriniai židūnt, turėty pasiekinti jos egzistencija. Tačiau jei kalnos eiliniams mirtingajam visiška neprieinama, kaltės vargu ar tenka leškoti privatių prekybininkų noruose pasielkti. Privatių krautuvių prekybą klausos niekuo nesiskiria nuo valstybtosios kooperatyvose esinčių prekių kainų.

Atlyginimų ir prekių kainų žirkles yra išplėstos iki maksimumo, tad nenustobatu, jė valdinkams ar darbininkas, jeigu jis nenorai savo šeimos pasmerkti bado mirtiai, privalo savo alga pašalinias uždėrbiats keleriojai padidinti. Istaigose nieko neatlikti be kyšio. Kadangi tai problemas vistiek neišsprendžia, nenustobatu, jė šiandien nepėrėdai tvirtinama, jog Lenkija — tai ištisai juodoji birža. Toje srityje lenkai, nebogūa mokyklą išję vokiečių okupacijos metu, šiandien taip pat neranda kitos išeities, kaip okupacino meto metodais rūpintis savo kasdienine duona.

Rusų gamybos zlotas, šiandien būdamas 3 kartus pigesnis už vokiečiųjį markę ir 400 kartus pigesnis už dolerį, neturi savo tautoje pastikėjimo. Neskelbiant valstybinio banko bankitės ir pinigų apyvartos, vyriausybė tik baimingai patlčrimams, jog jau daugiau nebūsių spausdinama, vargu ar sėgebės ir ateityje išėiti iš tokio savo finansinės politikos chaoso.

Tos finansų politikos miglotumas ir netikrumas dar padidėja, kai nuo visuomenės akių stengiamasi nuslėpti milijardines pajamas, kad ir vyriausybė taip forsuojamū kooperatyvų. Suteiktai valstybinei prekybai kooperatyvimo forma, tačiau neleidžiant jos turinui pasireikšti laisvais vadybū rinkimais ir skelbiant metinę apyvartą ir balansą, eiliniam kooperatyvu nariui paliekama tik spėlioti apie tuos kanalus, kuriais nuplaukia ne žinios iš milijniškos apyvartos spėjamos nemazėsnes pajamos. Tuo būdu keliamas nepasitikejimas dar labiau didina netikrumą rajtymu ir nieko neskatina savo gyvenimą taip tvarkyti, kad naudos būtų tiek valstybės tiek asmeninio gyvenimo pažangai.

Esamoje geopolitinėje padėtyje Lenkija tiek savo žemės ūkio produktais tiek anglimi ir kitais gausiais žemės turtais bei Silezijos pramonę galėtų bent artimiausioje ateityje suvaidinti reikšmingą vaidmenį ne tik savo, bet ir visos Europos ūkio atstatymo darbe. Tačiau dabartinėje politinėje situacijoje jau tenka skaltysis su jėga, kurios tikslai nesiderina su bendra žmonių gerbūvio pažanga. Tat ne lenkų tautos kaltė, jė jos auka ir padėtu trisius negali džiaugtis laisvę kvėpuojančios tautos.

Atitaisymas

„Mūsų Keliu“ 35/44 Nr. 3 ps. (1946. IX. 5 d.) atspausdintame straipsnyje „Kodėl brolis brolių Kinijoje“ nurodyta, jog ponas Cankaisk-Sung, gimusi ir moksłus ėjusi Amerikoje esanti katalikė, ir savo vyrą generaliamu atvertusi ir katalikėbe.

Lietuvių DP Metodistų Bažnyčios kunigas K. Burbulytis, krepčdamasis į redakcija laisku, prašo šią straipsnio vietą pataisyti nurodant, jog tiek ponas Cankaisk-Sung tiek jos vyras generalisimus esa ne katalikai, bet metodistai.

LOTYNŲ KALBOS SKAITYMAI

Baigiamą spausdinti antrasis num. Dr. Zdanavičiaus parauštas vadovėnis „Pritykimas lietuvių gimnazijos kursui: Lotynų Kalbos Skaitymas. Juose bus nemazė dalykų, imtū iš K. Jokonto vadovėlių, ištrauktos iš Cezario, Cicero, Vergilio, Horacijaus ir Ovidijaus veikalų su autorių biografiniais ir trumpais paaiškinimais. Vadovėlius galima užsisakyti iš anksto pas autorių: (21) Lahe/Weser, Kreis Minden, D.P. Camp 3.

MUSŲ KELIAS

Išleisa kartą savaitėje, ketvirtadieni Dillingen a. d. D. Lietuvių Stovykla Leidiū Redakcinis Kolektyvas: Vyr. Redaktorius D. Penikas, Redaktorai — Al. Laikūnas ir Ant. Muteškis
 Permitted by Military Government
 Printed by Manz in Dillingen a. d. D.
 Paskiro Nr. kaina 0.75 RM.

MŪSU KELIAS

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Iš amerikiečių lietuvių spaudos

Lietuvai Vaduoti Sąjungos darbai

Lietuvai Vaduoti Sąjunga, atidžiai sekdamas Lietuvos bylą, neseniai įteikė tuo reikalu du memorandumus. Pirmąjį memorandumą išdėstytas, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos teistai atstovai būtų priminti nariais į JT, kad lietuviams būtų leista sudaryti laikina vyriausybę šitėrmei ir kad ta vyriausybė būtų pripažinta pilnateise atstove vyksiančiose konferencijose, kad jokių atvejų nebūtų skaitomasi su tariamais Lietuvos, Latvijos ir Estijos užsienio reikalų ministrais dabartinėje ir bet kuriose kitose taikos konferencijose. Antrąjį memorandumą prašo, kad tremtiniais lietuviams būtų leista susirašinėti su užsienyje gyvenančiais tautiečiais Lietuvos kalba.

Pastaruoju metu LVS aktyvina su tremtiniais, organizuoja jiems pagalbą ir dėdą pastangas galimai didesni lietuvių tremtinių skaičių pergabinti į Ameriką. Artimiausiu laiku apie tremtinius išleidią knygelę.

Kas tie trys „ministeriai“?

Paryžiaus konferencijoje pasirodžius trims Pabaltijo kraštų tariamiems užsienio reikalų ministrams, jais susidomėjimą parodė beveik vis pasaulio spauda. Amerikos lietuvių laikraščiuose patepta žymaus Švedijos dienraščio Stockholm-Tidningen bendradarbio taikos konferencijoje pranešimas apie tuos tris ministerius. Štai kaip tas laikraštėtininkas juos aprašo: „Originaliausias iš tų ministrų yra latvis Prof. Valeskalis. Jis yra gimęs Latvijoje, bet visą laiką gyvenęs Rusijoje. Jis po 1917 metų pasidarė raudonasis profesorius.

Jis mokėsi tik tie pastaruosius, kad pažįsta marksizmą, leninizmą ir stalinizmą. Kai sovietai 1940 metais okupavo Latviją, Valeskalis tuoj atsirado Rygoje, kaip sovietinės respublikos aukščiausias šefas kultūros reikalams. Tas latvis gali tik kelius žodžius sukalzgti latviškai ir vokiškai. Jis Latvijoje yra buvęs labai trumpą laiką ir neturi nepriklausomos Latvijos pilietybės.

Sovietiškas estų užsienio reikalų ministris Prof. Kruus daro rimtesni įspėdi. Jis pilnateisis estas, kuris savo laikų priklausė estų radikaliosiosios partijai. Daugelis jo gerų draugų ir kolegų dabar yra pagėbėliai Švedijoje, Vokietijoje ir Anglijoje.

Rotomskis yra kilęs iš smulkių sluoksnių ir tikrumoje yra tipiškas lenkas. Jis yra mažai išmokslinimo — iš profesijos mokytojas. Jis kalba lietuviškai, lenkiškai, rusiškai ir šiek tiek angliškai. Pastarosios kalbos pramo ko 1940-42 metais, kada jis dirbo Rusijos atstovybėje Vašingtone.

BALF seimas nukeltas į spalį 18 dieną

BALF direktorių valdyba buvo pranešusi, kad metinis BALF seimas įvyks rugsėjo mėnesio 2 dieną. Dabar pranešama, kad dėl nenumatytų technikių kliūčių tas seimas įvyks spalio mėnesio 18 dieną New York. Spalio mėnesio 19 dieną įvyks BALF ruošiamas vakarienis.

Ta proga lietuviams tremtinams reikėtų BALF pasiųsti sveikinimų ir išdėstyti savo šalpos pagėdavimus. Dr. B. Vargas

Įvairios žinios

- Pranešėjios biudžetas turi 211 milijardų frankų deficito ir grėsia infliacija.
- JAV parduoda 500 laivų, kurie yra Europoje ir kurie jau joms nebereikalingi. Jų vertė siekianti 65 ml. dolerių.
- Trygve Lie mano, kad tarptautinė padėtis esanti žymiai pagerėjusi ir kad tarp didžiųjų jėgų skirtumai turi būti kiek galima greičiau išspręsti.
- Lenkų pėstininkų kariuomenė esanti beveik laisva nuo sovietų kariuomenės vadų, tik aviacija ir artilerija dar vis gausiai aprūpinta sovietų „specialistais“.
- Lenkų DP dabar Vokietijoje esą 350.000. Jie skatinami sugrįžti namo. Grįžtančiams i namus bus duodama dviem mėnesiams maisto. 5 milijonai lenkų jau sugrįžė namo.
- IS UNERRA-os Jugoslavija yra gavusi daugiausia, antrą vietą eina Lenkija ir trečioje — Graikija. Jugoslavijai suteikti gėrybių vertė siekianti 315.778.000 dolerių.
- Meksikoje plačiau mastu pradėjo gaminti testosteorone preparatą iš ten augančių augalų, vadinamų sarsaparilla, šaknų. Šie augalai gausiai auga Pietinėje Meksikoje. Pagamintas preparatas — vyriskas harmonas, kuris viduramži vyrui suteikia energijos ir gyvybingumą.
- Gen. Mark Clark, vyr. kariuomenės vadas Austrijoje, pareiškė, jog sunkiausia problema esanti su 253.000 DP, kurie yra US zonoje Austrijoje ir kurie (lenkai, jugoslavai, baltidžiai ir baltai) nenori grįžti namo, nes jų kraštoose seimininkai komunistai.
- Berlyne 5 rusų ginkluoti kariniai norėję amerikiečių zonoje pagrobti vokiečių civilių sunkvežimį, bet karinės policijos kulkošvyris užgimė ugnimi buvo išsklaidyti ir 3 paimti i nelaisvę. Ugnį atidengė rusų policija, kuri karui valdavo su amerikiečių karo policija.
- Demokratiškoji Čekoslovakija pasiūlo spaudos cenzūrą.
- JAV užs. reikalų paskretorius paskelbė JAV tuos, kurie kalina Rusietis Sąjunga su nevykdyma Jaltos nutarimų — padėti sąsaltiesiems atskirti. IS Sovietų notes buvo alisku, kad rusai vykdą rekvizijas ir kraštą stengia ekonomiskai.
- Saugumo Taryboje Sovietų atstovas Gromyko pareikalavo duomenų apie tai, kurie kraštai laiko ne priešų kraštoose karo bazes ir kokios ten yra pajėgos. Saugumo Taryboje 7 balsais prieš 2 (rusų ir lenkų), susilaikius 2, rusų pasiūlymas buvo atmesamas.
- JAV planuoja paskelbti slaptesnius vokiečių užsienio reikalų ministerijos dokumentus, kurių esą apie 400 toms. Pirmasis tomas jau paruoštas spaudai. Tiekiamas, jog tokius pat dokumentus paskelbiauėtes ir kitos trys didiosios šalys — Rusija, Britanija ir Prancija.
- Sovietai sutiko, kad vokiečių laimėjimas būtų mokomas sępste — Baseball, bet nesutinka, kad juos mokytų amerikiečiai kariai.
- JAV užsienio paskretoris pareiškė, jog JAV Valstybės mėginančios atstatyti informacijos tarnybą Belgade, kur maršalas Tito šiek ją uždaryti.

- Senatorius M. E. Tydings reikalauja, kad prez. Trumanas skubiai šauktų tarptautinę konferenciją visuotinio nusiginklavimo klausimams spręsti. Esą tik prez. Trumanas turis prestižą šaukti tokia konferencija. Toliau nurodė jis, kad nėra kito pasirinkimo, reikią karą paskelbti neišstatyškiu arba niekas neišliks gyvas.
- Gen. Eisenhoweris dėl atominės bombos veikimo pareiškė, jog karo istorija nežinanti tokio naikinančio ginklo, kaip atominė bomba. Tuo tarpu Stalinui atominė bomba sukelianti tik nervų karą ir ji nesanti lemiamas ginklas.
- Per praėjusį mėnesį i U.S. zoną Vokietijoje atvyko 44.000 D.P., si išvyko tik 8.100 asmenų. Dabar U.S. zonoje yra 547.500 D.P.
- Tito pasiuntinys Amerikoje pareiškė, jog Jugoslavija identifioku su komunizmu esanti i nesąmonė. Jugoslavijoje komunistų esąs menkas procentas.
- Sovietai ambasadorium i Londoną paskyrė Zarubin, kuris buvo Kanadoje tose pat pareigose. Buvęs Sovietų ambasadorius Londone, F. Gusev, perkeliamas Maskvon užsienio reikalų ministerio pavaduotoju Lنینovo vieton.
- Gen. de Gaulle pasiūlo prieš priimti Prancūzijos konstitucijos projektą. Šis projektas priimtas didėle balsų dauguma: 440 prieš 106.
- Nepaprastai keiionė ruošiamas iš Havajų i Kairā be sustojimo. Lėktuvas B 29 pasims 13.000 galionų benzino, bendras svoris sieks 147.000 svarų, 27.900 svarų daugiau, negu šiai tvirtovė galima. Skris per šiaurės ašigali.
- M. G. paneigia sovietų remiamų laikraščių varomą propagandą, jog amerikiečių zonoje gaminami ginklai. Amerikiečių M.G. reikalauja tuojau visose 4 zonosse prvesti patikrinimą ir nustatyti, kas iš tikrųjų ginklus gamina.

Bulgarija suspensuoja JAV valstybių informacijų įstaigą

— AP iš Belgrado praneša, kad jugoslavų oficialios įstaigos yra pareiškusios, jog užsienio reikalų įstaiga praėjusiu formaloje notoje JAV valstybių informacijų įstaigai ir amerikiečių skaitykla Belgrade uždaryti ir bet koki jos veikima sustabdyti.

Notoje nusiudkindama, kad JAV žinių agentūra busvusi antijugoslaviskos propagandos centru ir todėl reikalaujama jos uždarymo.

Svarbiausia priežastis esanti vieno biuletenio paskleidimas, kuriame, nurodoma, buvę pasisakytą prieš esančią režimą.

Vokiečių tauta mažėja

Prof. Heinz Sauermann, ekonomistas, nurodo, jog vokiečių Europoje priskaitoma iki 72 milijonų, bet per ateinančius 50 metų jų skaičius sumazėsas 60%. Šiuo metu esąs Vokietijoje 4.500.000 moterų perteklius ir 100 vyrų tenkančios 1.270 moterų, arba vienam vyrui 12,7 moterų. Mirimų skaičius provincijose esąs dvigubai, vidutiniu didumo miestuose — tris kartus ir dideliuose miestuose — keturis kartus didesnis už gimimų skaičių.

Ar galimas...

(Atkelta iš 1 pusl.)
vuliais, maistas ir pašaras. Kolchozo žemė buvo pasirengusi pasisavinta.
Kiek anksčiau skaitėme, jog panašus valymas įvyko rašytojų sąjungoje, nes kai kurie rašytojai pradėję skleistis buržuazines atgyvenimo kapitalizmo idėjas.
Šios trumpos pastabos rodo, jog Sovietų Sąjungos vadovybė nėra linkusi atsiskyti nuo komunizmo idėjų, o kartu su tuo ji negali atsiskyti ir nuo savo siekiamų — įgyvendinti pasulyje komunistinį sūntvarką, kuri užtikrintų Rusijai saugumą, kaip kad ne per seniausiai buvo Maskvos paskaitykla.

Jei prisiminsime Paryžiuje ir Naujorke sovietų atstovų siekimus ir jų Rusijos vidaus gyvenimą, tada lengva bus numatyti jų siekimus ir paėjisime teisingai įvertinti Stalino pareiškimą.

Įvykiai Balkanuose

Istoriniame tautų gyvenime Balkanai visada buvo parako statinė, kuri greit sprogdavo ir prasidėdavo tautų nelaimė. Ir šiandien Balkanai vaidina tą patį vaidmenį, nors, Maskvos radio pareiškimu, ten slavų tautos gyvenančios laisvą gyvenimą.

INS žiniomis iš Belgrado, JAV valstybės yra nusilenkusios Jugoslavijos vyriausybės reikalavimui, kad uždarytų JAV savo informacijų skyrių Belgrade. Vadinasi, JAV valstybės, kurios suteikė Jugoslavijai už 315.778.000 dolerių

vertės gėrybių, turi uždaryti savo informacijos tarnybą ir skaitykla.
Zinodami, kad Balkanai yra Sovietų Sąjungos įtakoje ir globoje, galima sutikti, jog ir šis žygis nėra svetimas Maskvai, o jei taip, tada Stalino pareiškimas darosi jau vėl mažiau patikimas.

Maršalas Tito pareiškė, jog Jugoslavija neužmiršianti Venecija-Julija tol, kol ji nebūsianti sujungta su Jugoslavija. O Paryžiuje Jugoslavijos delegacijos atstovas taikos konferencijoje pareiškė, jog jei būtų priimta 4 didžiųjų nutarimas dėl Venecija-Julija, tai Jugoslavijos vyriausybė nepasirašysianti taikos sutarties ir jos kariuomenės daliniai iš vakarinės Istrijos nepasitrauks.

Šie du pareiškimai Stalino patikinimus bendradarbiauti taip pat susilpnina, nors ir netiesiogiai.

Dardanėlių klausimo sprendimas dėl Sovietų Sąjungos keliamas. Antrąjį teiktąjį note Turkijai vėl reikalaujama Dardanėlių apsauga pavesti tik Turkijai ir Sovietų Sąjungai.

Dunojaus navigacijos reguliavimo klausimas taip pat veda i Maskvą. Graikijoje glūnčiuoti bandų rėmimas, pagal Graikijos ministerio pirmininko pareiškimą, esąs vykdomas iš kaimynių kraštų, iš kur teikiama ginčai.

Šie vis pamėninti reiškiniai veda prie tam tikro rezervuotumo Stalino pareiškimui.

Iš Paryžiaus konferencijos

Triestas stovi ant taikos kello

Triesto klausimo sprendimas atsiduria nepersidriamioje stadijoje. Amerika ir D. Britanija nieku būdu nenori atidėti arba pavesti kitoms kurioms organizacijoms spręsti Triesto klausimą, nebent JTautos. Jugoslavijai Italų bendras pastarimas nedavė lauktų rezultatų.

Besvarstant Triesto problema, atmosfera prie Viduržemio jūros dar labiau susitūšė, nes sovietai iš naujo reikalauja iš Turkijos, kad ji leistų Dardanėlius saugoti ir Rusijai. Ora pablogino ir Jugoslavijos pasisakymas, jog jei nepasirašysianti taikos sutarties. Anglija ir Amerika taip pat pasisakė, jog nepasirašysianti Italijos sutarties, jei nebus Triesto problema tinkamai išspręsta. Pagaliau

reikalą pablogino ir įvykiai šiaurinėje Graikijoje bei karaliaus grįžimas.

Taikos konferencija artėja prie galo. Taikos konferencija įbrido jau i trečiąją mėnesį. Per tą laiką esminių klausimų iki šiol dar nepasiekė išspręsti. Konferencija tačiau norima užbaigti iki spalio 15 dienos, nes spalio 23 d. numatoma JTautų visuomenės suvažiavimas Naujorke. Iki spalio 5 d. turi būti pateikta visų penkių sutarčių projektai plenumui priimti.
Kad ir imamasi visokių pagreitinimo priemonių, betgi dar niekas negarantuoja, jog konferencija baigsis nustatytu laiku.

Vokietijos svarstymas numatomas lapkričio mėn. pabaigoje. Sprendžiant šią problemą, teks paklioti ant stalo atviras kortas.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus atstovų suvažiavimas

Jau daugiau negu metai, kaip susiorganizavo LRK ir dirba šalpos darba Vokietijoje ir Austrijoje. Savo nuveiktis darbus apkvėgti ir atities veikimo galėms nustatyti jo Vyr. Valdyba š. m. rugsėjo 26-27 d. H a n a u lietuvių stovykloje susaukė pirmąjį Vokietijoje ir Austrijoje veikiančių LRK skyrių atstovų suvažiavimą, i kurį atvyko apie 70 atstovų.

LRK Vyr. Valdybos pirmininkui dr. D. Jasiūčiui atitinkama kalba suvažiavimą pradėjęs ir susirinkusius skyrių atstovus pasveikėmus, išsėskamas suvažiavimo prezidiumas (su pirm-ku prof. P. Dambrauskui, sekretoriaus, mandatų ir rezoliucijų komisijos. Ta proga suvažiavimą sveikino LTB Vyr. Komitetas — P. Šilas ir raštu Apstatiškojo Sosto teto — P. Šilas ir raštu Apstatiškojo Sosto delegatas kan. Kapočius.

Po to suvažiavimas pradėjo darbo posėdžius. Vyr. Valdybos pirmininkas dr. D. Jasiūtis padarė platų metinės veiklos pranešimą, paldiesdamas visas nuveikto darbo sritis.

LRK veikla yra Lietuvoje atliktų darbų tęsinys. Praėjusiais metais šią organizaciją atgavimus, skyrimo būdu buvo sudaryta jos vyr. valdyba. Ši valdyba per visus metus kruopščiai organizavo skyrius ir verbavo narius, kurių šiandien Vokietijoje ir Austrijoje jau turima 4.710 (skyrių 85, įgaliuotini — 21). Plečiančis šalpos darbu, i tiksliniam LRK veikimui vykdyti, Vyr. Valdyba darba paskirsė, i steigdama generalinių sričių įgaliuotini institucijas, būtent: anglų zonoje — prof. J. Zubkus, rytinėje Vokietijoje — dr. M. Ražaitis, vakarinėje Vokietijoje — prof. J. Makauskas, prancūzų zonoje — dr. V. Ingelievičius, Austrijoje — prof. D. Gruodis. LRK reikalams atstovauti i ginti turima nuolatiniai atstovai Šveicarijoje, Belgijoje ir Prancūzijoje, kitur šiuos reikalus atlieka oficialiai ir de facto veikiančios mūs atstovybės. Šiuo metu LRK veikla, nors ir sutinkama daug sunkumų, vis labiau plečiamas. Glauždijai bendradarbiaujamas su BALPu ir kitomis šalpos organizacijomis užsieniuose ir iš jų kaskart daugiau susilaukiama paramos. Ypačiai dėkingi mes galime būti BALFO organizacijai, kuri iki šiol yra atstovaujusi 150 t ribų ir avalynės, 225 dėžės vaistų ir kitų reikmenų. Kadangi ir UNRRA mas globoja, tai kartais susiduro sunkumų sunčiomoms siuntoms perimti LRK dispozicijai ir dėl to jų dalis kartais mums nepatenka.

tas metinis balansas ir priimta sąmata žiems kalėdorniams metams.

Suvažiavime pranešimus padarė ir generalinių sričių įgaliuotiniai bei skyrių atstovai, išryškindami veikimo sąlygas ir sutinkamas darbo kiltis savo vietose. Darbo nuotakaį pavaišino p. Smulkščio pranešimas apie tarptautines šiu dienų problemas ir p. M. Avietėnaitis — apie emigracijos galimumus ir dabarinę tremtinių būklę, išeinant iš bendrosios padėties.

Suvažiavime gana plačiai buvo išnagrinėtas santykių su kitomis tremtinių organizacijomis koordinavimo reikšas. Galutinėje išvadose apsisotė ties mintimi, kad LRK turi apsiroboti šalpos darbu ir tam tikslui, glauždijai bendradarbiaujamas su kitomis tremties organizacijomis, leiktoji būdų reikiamoms lėšoms surasti.

Suvažiavimui baigiantis buvo priimta visai eilė LRK darbų liegiantis rezoliucijų ir pasiūlymų sveikinimai: Apstatiškojo Sosto delegaturai ir vyškupams, buv. Lietuvos prezidentui dr. K. Krinaiui (kuris už didelius tuojau nuopelnus ginkluos LRK garbės nariu), Lietuvos pasiuntinybės užsienyje, BALFO valdybai JAV valstybėse, LTB Vyr. Komitetui ir UNRRA-os Vyr. Vadovybei Vokietijoje.

Suvažiavimu baigiamamės žodyje Vyr. Valdybos pirm-kas dr. D. Jasiūtis pareiškė padėką visiems tautiečiams, savo darbu ir pasidėvėjimu prisidėjusiems prie LRK užsiurbtų tikslų, kad ir sunkiose tremties sąlygose, įgyvendinami.

Suvažiavimas praėjo gražaus bendradarbiavimo, rūpestingo reikalų tvarkymo ir gražaus užsimojimo ateičiai darbo ženkle. Balignant sugiedotas Tautos himnas.

Svečiai, viesėdami Hanau, aplankė „Atžalyno“ teatro spektaklį „Turandot Kinijos Princesė“. Be to, rugsėjo 27 d. buvo atliktos pamaldos už žuvusius ir mirusius narius. Jose dalyvavo visi suvažiavimu dalyviai.

Regul LRK darbai būna artimi kiekvienam iš mūsų, o jiems parnešti tebūna užtikrinta kiekvieno mūsų nuostri pagalba ir visokeriopa parama.

Hanau visuomenė ir šį kartą gražiai priėmė suvažiavimu dalyvius. Jurgis Janušaitis.

Pranešame skaudžiai liūdną žinią, kad mūsų mylima stud. ALDONA MAŽEKAITĖ š. m. rugsėjo 23 d. tragiškai žuvo. Palaidota Wuertzburgo miesto kapuose. Globėjas ir Danutė Paskeviciūtė